

บทที่ 5

ความหมายของ "อันตรายเป็นกายหรือจิตใจ"

กับ หลัก ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย

(Nulla poena sine lege)

5.1 ข้อพิจารณาเรื่อง "อันตรายเป็นกายหรือจิตใจ"

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และ 391 เป็นบทบัญญัติความผิดต่อร่างกาย ซึ่งต่างบัญญัติลงโทษการทำร้ายผู้อื่นไว้ไม่ทำนองเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันตามที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ว่า "การทำร้ายตามมาตรา 295 เป็นการทำร้ายจนถึงขั้นเกิดอันตรายเป็นกายหรือจิตใจของผู้ถูกทำร้าย ส่วนการทำร้ายตามมาตรา 391 เป็นการทำร้ายไม่ถึงขั้นเป็นอันตรายเป็นกายหรือจิตใจของผู้ถูกทำร้าย"¹

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 688/2507

และในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทย์ มีความเห็นว่า ความผิดตามมาตรา 295 และความผิดตามมาตรา 391 เป็นความผิดต่างหากจากกัน โดยความผิดตามมาตรา 295 นี้ ผลของการกระทำที่เป็นอันตรายเป็นกายหรือจิตใจมิใช่ผลที่ต้องรับโทษหนักขึ้นจากการกระทำความผิดตามมาตรา 391 โปรดดู จิตติ ตังศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3 พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2524), หน้า 1980.

แต่ ดร. คณิต ณ นคร มีความเห็นว่า มาตรา 391 เป็นความผิดพื้นฐานของความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ส่วนความผิดตามมาตรา 295 นั้นเป็นความผิดอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำ โปรดดู คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญา ภาคความผิด พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 61.

ผลของการกระทำอันจะถือว่าถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่นี้ นอกจากจะเป็นจุดแบ่งแยกระหว่างความผิดตามมาตรา 295 กับความผิดตามมาตรา 391 แล้ว ยังปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาอีกหลายแห่ง เช่น ความผิดต่อเสรีภาพ ตามมาตรา 313 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในวรรคแรก เป็นเหตุให้ผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกทรมานเพี้ยวหรือถูกกักขังนั้น ได้รับอันตรายสาหัส หรือเป็นการกระทำโดยทรมาน หรือโดยทารุณโหดร้าย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำ ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต" หรือในความผิดฐานชิงทรัพย์ตามมาตรา 339 วรรคสาม บัญญัติว่า "ถ้าการชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท"

อย่างไรจึงจะเป็นผลจากการกระทำที่ถือว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่นั้น อาจพิจารณาหาแนวทางได้จากคำอธิบายทางตำรากฎหมาย คำอธิบายทางการแพทย์ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนคดีในต่างประเทศโดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของอันตรายแก่กายหรือจิตใจในความผิดต่อร่างกาย ดังนี้

5.1.1 ความหมายของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ"

ก. คำอธิบายทางตำรากฎหมาย

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย อธิบายไว้ว่า

คำว่า "อันตรายแก่กาย" หมายถึง "บาดเจ็บ" ตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ฉะนั้นแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเก่า ๆ ที่พิพากษาตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิมว่าบาดเจ็บอย่างไร เป็น "บาดเจ็บ" ก็ยังใช้ได้ และพอสรุปได้ดังนี้คือ ถ้าถึงขั้นหนึ่งขาดทะเลาะเข้าไปในเนื้อก็ถือว่าเป็น "บาดเจ็บ" แต่การกระทำให้เป็นแผลบวมช้ำเป็นรอยฟองหนังแตกหรือบวมเป่งอย่างมาก เช่น เนื้อแตกปริ ก็ถือว่าเป็นการทำให้บาดเจ็บ มิฉะนั้นบุคคลที่ฉลาดอาจใช้วัตถุทำด้วยยางแข็ง ตีตบหนึบเนื้อมากและไม่มีกระดูก เช่น หน้าท้อ ซึ่งแม้แผลจะไม่แตก แต่ก็ควรถือว่าเป็น "เป็นอันตรายแก่กาย" (คือบาดเจ็บเดิม) เหมือนกัน การทำให้เกิดอันตรายแก่กายนี้อาจเป็นกรณีผู้เสียหายมีบาดแผลอยู่แล้ว ผู้กระทำไปทำให้บาดแผลใหญ่โตขึ้นได้ อนึ่ง การที่

ผู้เสียหายจะได้รับความเจ็บปวดหรือไม่ ไม่สำคัญ เช่น วางยาสลบเสียก่อน แล้วจึงทำร้าย เป็นต้น อนึ่ง การทำร้าย อาจกระทำโดยการให้ผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น เช่น แพทย์โกรธคนไข้จึงไม่ใช้ยาระงับความเจ็บปวด เป็นผลให้คนไข้ได้รับความทุกข์ทรมาน เพราะขาดผลที่แพทย์ทำการผ่าตัดโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

คำว่า "อันตรายแก่จิตใจ" เป็นการกระทำให้เกิดผลต่อร่างกายของผู้ถูกกระทำด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ทำร้าย จนทำให้เขาปราศจากสติสัมปชัญญะหรือสลบไปเป็นเวลานาน แม้จะไม่ปรากฏบาดแผล²

ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทย์ อธิบายว่า

"อันตรายแก่กาย" เคยหมายความรวมถึงอวัยวะต่าง ๆ ของบุคคลตั้งแต่ผมจนถึงปลายเล็บเท้า ตั้งแต่ผิวหนังกำร่าขึ้นนอกจนถึงอวัยวะภายใน การทำร้ายถึงอันตรายแก่กาย ไม่จำเป็นต้องโลหิตไหล การทำร้ายถึงเจ็บป่วยที่มีไข้เล็กน้อย ๆ น้อย ๆ น่าจะถือว่าถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายได้ แม้จะไม่มีบาดแผลปรากฏออกมาภายนอก ... การกระทำต่อจิตใจ เช่น หลอกให้ตกใจกลัวจนป่วยเจ็บ แม้ไม่ได้กระทำต่อร่างกายโดยตรง แต่ก็เป็นผลต่อร่างกาย คือ การป่วยเจ็บ ถือเป็นอันตรายแก่กายได้ ... การวินิจฉัยปัญหาข้อนี้ ศาลฎีกามีได้วินิจฉัยโดยอาศัยแต่ผลสุดท้ายที่เกิดแก่กายหรือจิตใจ อันได้แก่บาดแผลเท่านั้น แต่ยังไม่อาจวินิจฉัยที่ใช้และพฤติการณ์แห่งการทำร้ายเป็นข้อสำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงถึงด้วย³

... จิตใจหมายความถึงที่เกิดแห่งความรู้สึกของคน จิตใจมิใช่อารมณ์อันเป็นสิ่งที่กระทบจิตใจหรือเป็นอาการของจิตใจที่ปรากฏออกมา การกระทำที่กระทบถึงจิตใจซึ่งทำให้เกิดอาการของจิตใจย่อมเป็นการกระทำต่อจิตใจทั้งสิ้น แต่จะถึงเป็นการทำร้าย คือ ทำให้เสียหายต่อจิตใจหรือไม่ คงต้องวินิจฉัยตามความคิดเห็นของวิญญูชน โดยทั่วไป... คำในกฎหมายอาญาเดิม มาตรา 254 ใช้คำว่า "ถึงวิกลจริต" จึงอาจแคบเกินไป ศาลหาได้แปลคำ

² หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3. พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523) หน้า 341-342.

³ จิตติ ติงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1983-1984 และหน้า 1994-1995.

วิกลจริตที่ใช้ในมาตรา 254 นั้นเหมือนวิกลจริตในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 29 ไม่เพราะตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ความวิกลจริตยังมีความรู้สึกชอบอยู่บ้างก็ได้⁴

ศาสตราจารย์ สักขชัย สัจจวานิช อธิบายว่า

คำว่า "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" หมายความว่า เป็นอันตรรายแก่กายหรืออันตรรายแก่จิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างด้วยกันก็ได้ กายหรือจิตใจแยกกันได้เป็นคนละส่วน ตีศีรษะเขาแตก เรียกว่าเป็นอันตรรายแก่กาย แต่ถ้าชังคนไว้แล้วปล่อยเสียงให้รบกวนประสาททั้งกลางวันกลางคืนจนมีสติคลุ้มคลั่ง เรียกได้ว่าเป็นอันตรรายแก่จิตใจ

อย่างไรจึงจะเรียกได้ว่าเป็นอันตรรายแก่กายหรือจิตใจนั้น จำต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำและบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับว่า การกระทำรุนแรงถึงขนาดหรือไม่ และบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับมากน้อยเพียงไร⁵

อาจารย์ ชูเชิด รักตะบุตร อธิบายว่า

การกระทำที่เป็นเหตุให้เกิด "อันตรรายแก่จิตใจ" นั้น น่าจะหมายถึงการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดพยาธิแก่จิตใจ (เข้าใจว่าทางการแพทย์ปัจจุบันเรียกว่าอาการทางจิตหรือจิต-ประสาท) เช่น ทำให้เกิดอาการคลุ้มคลั่ง เกิดอาการประสามหลอน วิกลจริต หรือเกิดวิปริตทางจิตใจอันเป็นอาการของโรคทางจิตประสาท ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือตลอดไป

คำว่า "อันตรรายแก่จิตใจ" น่าจะมีใช้การกระทำที่ทำให้เกิดผลทางด้านความรู้สึก เช่น ความเจ็บแค้น โกรธแค้น หรือความมีสติสมประดี ความมีสติรู้สึกตัว หรือการหมดสติหลับไป

ดร. คณิต ณ นคร อธิบายว่า

"อันตรรายแก่กาย" หมายถึง การเกิดพยาธิแก่กาย เช่น บาดแผล

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1996.

⁵ สักขชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), หน้า 32-33.

⁶ ชูเชิด รักตะบุตร, "การกระทำอันเกิดอันตรรายแก่กายหรือจิตใจ." ใน 60 ปี ดร. ปรีดี เกษมทรัพย์ รวมบทความในโอกาสเกษียณอายุราชการ, หน้า 123-125.

"อันตรายแก่จิตใจ" หมายถึง การมีอาการผิดปกติทางจิตใจ เช่น ทำให้มีอาการทางประสาทเสีย ชั่วต้นตกใจ

ความรู้สึกรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจ แค้นใจ เหล่านี้เป็นอารมณ์ทำให้อันตรายต่อจิตใจไม่⁷ และอาจารย์สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์ อธิบายว่า

"อันตรายแก่กายและจิตใจ" เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ผู้ร่างกฎหมายจึงไม่สามารถที่จะให้คำนิยามอธิบายความหมายได้ว่า อย่างไรถือเป็นอันตรายแก่กาย อย่างไรเป็นอันตรายแก่จิตใจ จะไปแยกว่าแผลเล็กแผลใหญ่เข้ามาบ้างน้อย เลือดออกมากน้อยแค่ไหนอย่างไรย่อมไม่ได้ แม้กระทั่งร่างกายของบุคคลก็มีความแข็งแรงไม่เท่ากันอยู่แล้ว จำต้องพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป ซึ่งศาลย่อมใช้ดุลพินิจโดยถือตามความรู้สึกของวิญญูชนเป็นหลัก

คำว่า "เป็นอันตรายแก่จิตใจ" ไม่จำเป็นจะต้องรุนแรงถึงวิกลจริตแม้เพียงทำให้หลงเพื่อน ความทรงจำเลอะเลือน ประสาทหลอนสะดุ้งผวา ก็เป็นอันตรายแก่จิตใจแล้ว เช่น เจตนาจะทำร้าย จึงแกล้งบอกข่าวร้ายว่าลูกชายเขาตายทำให้เขาเป็นลม ช็อคไม่รู้สติตัวไปชั่วขณะก็นับว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจแล้ว⁸

ข. คำอธิบายทางการแพทย์

อันตรายแก่กาย

เมื่อมีการทำร้ายร่างกายเกิดขึ้น แพทย์ย่อมมีบทบาทเกี่ยวข้องทั้งในการตรวจรักษาและดำเนินการเกี่ยวกับผลทางคดี คือ ออกใบชันสูตรบาดแผล รายงานการตรวจพบ ผลการรักษา การประเมินเวลาของการรักษา ให้แก่พนักงานสอบสวน แม้ว่าแพทย์จะ ไม่มีหน้าที่ให้ความเห็นโดยตรงว่า บาดแผลนั้นถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายหรือไม่ แต่การศึกษาคำอธิบายทางการแพทย์และนิติเวชศาสตร์ในเรื่องเกี่ยวกับบาดแผลก็ย่อมจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้พิจารณาหลักเกณฑ์ของคำว่า "อันตรายแก่กาย" ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

⁷ คณิต ฦ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 64. และ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 273/2509.

⁸ สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา เล่ม 4 ตอนที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515) หน้า 78-81.

ความหมายของบาดแผล

คำว่า "บาดแผล" (Wound) นั้น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ถวัลย์ อาศนะเสน อธิบายว่า "บาดแผล" หมายถึง ผลที่เกิดจากการกระทำที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บ จะด้วยวิธีใดก็ตาม โดยมีเนื้อหนึ่งของร่างกายออกจากกัน อาจจะได้เห็นได้ทั้งภายนอกหรือที่เป็นอยู่ภายใน จะมีเลือดออกมาภายนอกหรืออยู่ภายในก็ได้⁹

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ อธิบายว่า

คำว่า "บาดแผล" (Wound) หมายถึง การฉีกขาดของเนื้อเยื่อในร่างกาย (Disruption of the anatomical continuity of tissue) ซึ่งเกิดจากการได้รับแรงกระแทก (Mechanical forces) บาดแผลจึงเป็นผลที่เกิดจากการได้รับบาดเจ็บ (trauma)¹⁰

ในทางการแพทย์ นอกจากคำว่า "บาดแผล" นี้แล้ว ยังมีคำว่า "แผล" (Ulcer) ซึ่งหมายถึงการแห้งไปหรือหายไปของเนื้อเยื่อที่ผิวหนังหรือที่เยื่อภายในร่างกายซึ่งเกิดจากการตายของเนื้อเยื่อ เช่น เป็นฝีแล้วบวมแตกออก เลือดและหนองไหลออกมาทำให้บริเวณที่เป็นโพรงลงไปเกิดแผลขึ้น หรือผิวหนังอักเสบ เนื้อตายเน่าเปื่อยเป็นรอยแห้ว เกิดเป็นแผล ดังนั้น คำว่า "แผล" จึงมิได้เกิดจากการได้รับบาดเจ็บ ซึ่งต่างจากคำว่า "บาดแผล"¹¹

ความสัมพันธ์ระหว่างบาดแผลกับการบาดเจ็บ

บาดแผล เป็นผลมาจากการกระทำต่อร่างกายให้เกิดบาดเจ็บซึ่งจะรุนแรงมากหรือน้อย

⁹ ถวัลย์ อาศนะเสน, นิติเวชศาสตร์ เอกสารการสอเนมหาวิทยาลัยรามคำแหง 2520, หน้า 121.

¹⁰ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราศิริราช, 2530), หน้า 127.

¹¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ เอกสารการสอเนมหาวิทยาลัยรามคำแหง 2530, หน้า 241.

ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้¹²

(1) แรงที่กระทำให้เกิดการบาดเจ็บ ถ้าแรงกระทำมากก็จะทำให้เกิดการบาดเจ็บมาก เช่น กรณีรถชนคน แรงกระทำขึ้นอยู่กับความเร็วของรถและน้ำหนักตัวของผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ถ้ารถเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูง และน้ำหนักตัวของผู้บาดเจ็บมาก เมื่อรถชนจะเกิดแรงกระทำต่อร่างกายมาก

(2) ลักษณะการกระทำให้เกิดบาดเจ็บ ได้แก่ ลักษณะการทำร้ายและบริเวณอวัยวะที่ถูกทำร้าย เช่น การใช้ของแข็งตีที่หน้าท้องซึ่งมีความยืดหยุ่นมากกับการใช้ของแข็งตีศีรษะ อาจเกิดผลบาดเจ็บต่างกัน การตีศีรษะอาจกระแทกถึงสมองหรือทำให้เกิดอาการเลือดคั่งในสมองได้

(3) สภาพร่างกายของผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ ผู้ที่มีสภาพร่างกายแข็งแรง ย่อมมีโอกาสได้รับอันตรายจากการบาดเจ็บน้อยกว่าผู้ที่มีสุขภาพทรุดโทรม หรือผู้สูงอายุ

(4) สภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น กรณีถูกทำร้ายล้มลงบนถนน สภาพถนน ก็มีส่วนสำคัญต่อการบาดเจ็บ ถ้าพื้นถนนแข็ง เมื่อร่างกายตกกระแทกจะเกิดแรงสะท้อนกลับสู่ร่างกายมากทำให้เกิดการบาดเจ็บมาก แต่ถ้าพื้นถนนอ่อน เช่น กรณีถูกทำร้ายล้มลงบนพรม ร่างกายจะปะทะกับพรมน้ำก่อน แรงปะทะที่พรมน้ำจะกระจายไปทุกทิศทางไม่สะท้อนกลับสู่ร่างกายเต็มที่ ทำให้อันตรายจากการบาดเจ็บลดลงได้

ชนิดของบาดแผล

ในทางนิติเวชศาสตร์ แบ่งบาดแผลตามสาเหตุและตามลักษณะของบาดแผลออกเป็น 6 ชนิดดังต่อไปนี้¹³

(1) บาดแผลถลอก (Abrasion)

บาดแผลถลอกเกิดจากการเสียดสีระหว่างบริเวณผิวหนังกับของแข็งที่หยาบ หรือ

¹² วรรติ พานิชย์พงษ์, กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์ เอกสารการสอนมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2527, หน้า 53-54.

¹³ วัชรยุ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์, หน้า 242-243.

อาจเกิดจากการขีดข่วนของของแหลม ทำให้ผิวหนังชั้นบนหรือหนังกำพร้าฉีกขาด ปรากฏเป็นขุยสีขาวที่ผิวหนัง และอาจมีน้ำเหลืองหรือเลือดซึมออกมา ภายหลัง 24 ชั่วโมงไปแล้วถ้าไม่มีอาการติดเชื้อจะกลายเป็นสะเก็ดสีน้ำตาลแข็งและแห้ง ถ้ามีอาการติดเชื้อหรืออักเสบจะมีหนองเป็นคราบสีเหลืองติดอยู่และมีมาดๆ เยิ้มที่แผล

(2) บาดแผลฟกช้ำ (Contusion or Bruise)

บาดแผลฟกช้ำเกิดจากการกระแทกจากของแข็งไม่มีคม โดยไม่ทำให้ผิวหนังบริเวณนั้นฉีกขาด (ซึ่งอาจเป็นเพราะแรงกระแทกไม่มากพอ หรือผิวหนังบริเวณนั้นมีความยืดหยุ่นได้ดี) แต่ทำให้เนื้อเยื่อใต้ผิวหนังเกิดการฉีกขาด ทำให้เลือดออกแทรกอยู่ในเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง ถ้าเลือดออกมาและขังรวมกันเป็นก้อนที่เรียกว่า ก้อนเลือด (Hematoma) ใต้ผิวหนัง

ขนาดของบาดแผลฟกช้ำขึ้นอยู่กับแรงจากการกระแทก ขนาดของเส้นเลือดและตำแหน่งของเนื้อเยื่อที่ได้รับอันตราย บาดแผลฟกช้ำอาจมีลักษณะเฉพาะที่หรือขยายโตออกไป ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของเนื้อเยื่อ เช่น ได้รับอันตรายที่หนังศีรษะและเบ้าตาด้วยแรงเท่ากัน จะพบว่าบริเวณเบ้าตา เนื้อเยื่ออยู่อย่างหลวม ๆ จึงทำให้เกิดบาดแผลฟกช้ำขนาดใหญ่ และเห็นได้ชัดกว่าที่เกิดบนหนังศีรษะ บางครั้งบาดแผลฟกช้ำอาจเกิดไม่ตรงตำแหน่งที่ได้รับอันตราย เพราะเลือดที่ออกจากเส้นเลือดเล็ก ๆ ที่ได้รับอันตราย ไม่สามารถไหลผ่านมายังบริเวณผิวหนังที่ถูกทำร้าย เพราะถูกกั้นด้วยชั้นของร่างกาย จึงอาจจะไหลไปยังตำแหน่งอื่น เช่น ถูกตีที่หน้าผาก แต่ปรากฏบาดแผลฟกช้ำที่เปลือกตาทั้งสองข้าง

บาดแผลฟกช้ำตอนแรกจะมีสีแดงคล้ำ หรือสีม่วงแดง และจะกลายเป็นสีน้ำตาลภายใน 1-3 วันและจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอมเขียว สีเขียวเหลือง น้ำตาลอ่อน และเป็นสีเหลืองในที่สุด และผิวหนังชั้นบนอาจมีบาดแผลถลอกร่วมด้วย การหายของบาดแผลฟกช้ำขึ้นอยู่กับขนาดของบาดแผล ความลึก ตำแหน่ง รวมทั้งการไหลเวียนของเลือดตรงบริเวณนั้น¹⁴

¹⁴ สมชาย ผลเยี่ยมเอก, Forensic Pathology - วิชานิติพยาธิ ภาควิชานิติเวช-ศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช 2524, หน้า 61-63.

(3) บาดแผลถูกแทง (Stab Wound)

บาดแผลถูกแทง เกิดจากการทิ่มแทงของของแข็งที่มีลักษณะเป็นแท่ง เป็นบาดแผลที่มีการฉีกขาดของบริเวณผิวหนังเป็นรูลึกลงไป ทำให้อวัยวะภายในได้รับอันตราย มักเป็นบาดแผลที่มีความลึกมากกว่าความยาวของบาดแผล และรูปร่างของบาดแผลถูกแทงจะมีลักษณะเช่นเดียวกับอาวุธ

(4) บาดแผลฉีกขาดขอบเรียบ (Cut Wound)

บาดแผลฉีกขาดขอบเรียบ (หรือในตำราบางเล่มเรียกว่า บาดแผลถูกของมีคม) เกิดจากของมีคมเขี่ยหรือตัด เป็นบาดแผลที่มีการฉีกขาดของผิวหนัง โดยขอบของบาดแผลนั้นมีลักษณะเป็นแนวเรียบ และผิวหนังขาดทุกชั้น บาดแผลอาจลึกจากผิวหนังลงไปทำให้กล้ามเนื้อและเยื่อเกี่ยวพันขาดเป็นรอยเรียบ ถ้าบาดแผลยาวและลึกจะอ้ากว้างขึ้น

(5) บาดแผลฉีกขาดขอบไม่เรียบ (Lacerated Wound)

บาดแผลฉีกขาดขอบไม่เรียบ (หรือบาดแผลถูกของแข็ง) เกิดจากถูกของแข็งไม่มีคมกระแทกหรือตัดทำให้ผิวหนังขาด หรือผิวหนังถูกบดหรืออัดด้วยของแข็ง ทำให้บริเวณผิวหนังขาด ในลักษณะของบาดแผลกะรุ่งกะริ่งหรือไม่เรียบ เนื้อเยื่อใต้ผิวหนังฉีกขาดไม่ตลอด อาจมีเส้นเลือด เส้นประสาทและเนื้อเยื่อบางส่วนไม่ขาดออกจากกัน¹⁵ บาดแผลอาจลึกจากผิวหนังลงไปถึงกล้ามเนื้อและเยื่อเกี่ยวพัน ทำให้ฉีกขาดก็ได้

(6) บาดแผลเกิดจากกระสุนปืน (Gunshot Wound)

บาดแผลเกิดจากกระสุนปืน เป็นบาดแผลที่มีลักษณะเป็นรูลึกเข้าไปในร่างกาย (Penetration Wound) บาดแผลทางเข้าของกระสุนปืนมีลักษณะกลม อาจมีรอยไหม้ที่ขอบบาดแผล (marginal abrasion) อาจมีเศษดินปืนอยู่รอบ ๆ บาดแผลเห็นเป็นจุดดำ ๆ ถ้าเป็นการจ่อยิงจะพบรอยไหม้รูปปากกระบอกปืน รอบบาดแผลมีการฉีกขาดของบาดแผลและผิวหนังเป็นวงกลม เศษดินปืนฝังอยู่ที่บาดแผล ส่วนบาดแผลทางออกของกระสุนปืนมีลักษณะค่อนข้างกลม ไม่มีรอยไหม้ขอบบาดแผล แต่ปากบาดแผลมีรอยฉีกขาดจึงทำให้มีขนาดใหญ่กว่าบาดแผลทางเข้า¹⁶

¹⁵ เรืองเตียวกัน, หน้า 65.

¹⁶ วรดี นาคิชย์พงษ์, กฎหมายสาธารณสุขและนิติเวชศาสตร์, หน้า 64.

การหายของบาดแผล

ขั้นตอนการหายของบาดแผล แบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้¹⁷

(1) ระยะบาดแผลอักเสบ (inflammation) เริ่มขึ้นทันทีตั้งแต่เกิดบาดแผลและ
เป็นอยู่ 2-3 วัน จะสังเกตเห็นว่าบาดแผลจะบวมแดงและอุ่นกว่าบริเวณข้างเคียงเนื่องจากการ
คั่งของเลือดที่มาเลี้ยงบาดแผลมากกว่าปกติ และผนังเส้นเลือดฝอยบริเวณบาดแผลขยายตัวให้เม็ด
เลือดขาวออกมาพร้อมกับน้ำเหลืองเพื่อช่วยกำจัดสิ่งสกปรกและเชื้อโรคบริเวณบาดแผล

(2) ระยะบาดแผลเห็นยว้าง (Wound Contraction) เกิดขึ้นต่อจากระยะแผลอักเสบ
ระยะนี้มีการสร้างเนื้อเยื่อเกี่ยวพันที่บริเวณบาดแผล เพื่อเชื่อมรั้งเนื้อเยื่อที่แยกจากกันให้เข้า
ใกล้กันและประสานกันให้แข็งแรงขึ้นทีละน้อย จากบริเวณก้นบาดแผลจนถึงปากบาดแผล โดยบาดแผล
จะถูกเห็นยว้างให้แข็งแรงมากขึ้นตามจำนวนเนื้อเยื่อเกี่ยวพันที่สร้างขึ้น

(3) ระยะบาดแผลปิด (proliferation of epithelial cells) เป็นระยะที่
เซลล์ผิวหนังบริเวณขอบบาดแผลจะแบ่งตัวเพิ่มปริมาณมาครอบคลุมปากบาดแผลปิดเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน
ที่สร้างขึ้นมาจากก้นแผลจนหมด และกลายเป็นแผลเป็น (Scar)

(4) ระยะแผลปรับตัว (remodeling or scar maturation) เมื่อบาดแผลหาย
เป็นแผลเป็นใหม่ ๆ จะมองเห็นชัดต่างจากผิวหนังบริเวณใกล้เคียงเพราะแผลเป็นจะมีสีจางกว่า
ลักษณะไม่เรียบและฉีกขาดง่าย ร่างกายจึงมีการปรับสีผิวหนัง ขนาด และปริมาณของเนื้อเยื่อ
เกี่ยวพันให้ใกล้เคียงกับเนื้อเยื่อข้างเคียงซึ่งกินเวลานานหลายเดือน

บาดแผล กับ อันตรายแก่กาย

จากความแตกต่างของถ้อยคำตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ซึ่งบัญญัติว่า
"ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้หนึ่ง... " และมาตรา 391 ซึ่ง
บัญญัติว่า "ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายร่างกายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ..."

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

จึงก่อให้เกิดปัญหาที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งว่า ในทางการแพทย์จะถือว่าบาดแผลทุกชนิดที่เกิดจากการทำร้ายนั้นเป็นอันตรายแก่กายตามมาตรา 295 เสมอไปหรือไม่ หรือบาดแผลเพียงบางชนิดจึงจะถือว่า ถึงขั้นที่เป็นอันตรายแก่กาย ในขณะที่บาดแผลบางชนิดก็อาจไม่เป็นอันตรายแก่กาย

ในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้อธิบายไว้ว่า

ตามหลักวิชาจุลกายวิภาคศาสตร์ ร่างกายประกอบขึ้นด้วยอวัยวะต่าง ๆ และอวัยวะประกอบขึ้นด้วยเนื้อเยื่อ เนื้อเยื่อประกอบขึ้นด้วยเซลล์ในที่สุด และเซลล์นับได้ว่าเป็นหน่วยที่ชีวิตหน่วยย่อยที่สุดของร่างกาย....

ในประมวลกฎหมายอาญา มิได้บัญญัติศัพท์ คำว่า "อันตราย" ไว้เป็นพิเศษประการใด จึงต้องถือตามความหมายธรรมดา ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพิมพ์ครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2503) หน้า 1012 บัญญัติไว้ว่า "อันตราย น เหตุที่ทำให้ถึงแก่ความแตกดับหรือพังทลายฉิบหายไป"¹⁸ ดังนั้น อันตรายแก่กายก็ควรหมายถึงเหตุที่ทำให้เกิดการแตกดับหรือพังทลาย และคำว่า "กาย" ในที่นี้ย่อมจะไม่หมายความถึง "ร่างกาย" ทั้งหมด เพราะกฎหมายใช้คำว่า "กาย" เฉย ๆ และถ้าจะแปลว่า "ร่างกาย" ทั้งหมด อันตรายแก่กายก็จะหมายถึงเหตุที่ทำให้ร่างกายแตกดับ ซึ่งการแปลเช่นนี้ จะทำให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายตามมาตรา 295 กลายเป็นความผิดฐานทำให้คนตายไปย่อมเห็นไปไม่ได้ เมื่อคำว่า "กาย" ไม่อาจจะหมายถึง "ร่างกาย" ได้ ก็ต้องหมายถึงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นส่วนเล็กหรือใหญ่ขนาดไหน และการทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายแตกดับพังทลายก็ต้องนับว่าเป็นอันตรายแก่กายแล้ว... ดังนั้น การทำร้ายจนทำให้เซลล์หนึ่งเซลล์ใดของร่างกายแตกดับพังทลายไปย่อมเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายตามมาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

บาดแผลมีการตายของเซลล์ของร่างกายหรือไม่ ตามหลักวิชานิติเวชศาสตร์ บาดแผลหมายถึง การที่มีการฉีกขาดของเนื้อเยื่อของร่างกาย และย่อมมีการตายของเซลล์ในเนื้อเยื่อนั้น รอยถลอกและรอยขีดถือว่าเป็นบาดแผลชนิดหนึ่ง บาดแผลถลอกไม่ว่าใหญ่หรือ

¹⁸ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า "อันตราย น. เหตุที่อาจทำให้ถึงแก่ความตายหรือพินาศ"

เล็กถ้าปรากฏที่ผิวหนัง แสดงว่าเซลล์ของผิวหนังบางส่วนถูกทำลายไป ถ้าชั้นที่ถูกทำลายเป็นเพียงชั้นตื้นที่เรียกกันว่าหนังกำพร้าจะปรากฏเพียงอาการแสบ และผิวหนังบริเวณนั้นมีรอยเป็นขุย ถ้าชั้นลึกของผิวหนังถูกทำลายด้วยจะมีเลือดออกซิบ ๆ ส่วนบาดแผลฟกช้ำอันเกิดจากการที่มีการฉีกขาดของหลอดเลือดภายใต้ผิวหนัง โลหิตจะไหลออกมาจากหลอดเลือดแทรกตัวไปได้ผิวหนัง จะเห็นเป็นรอยช้ำสีม่วงเกิดตรงบริเวณที่ 24 ชั่วโมงต่อมาเม็ดโลหิตที่ซึ่งอยู่ใต้ผิวหนังจะตายแล้วแตกสลายไป สีที่อยู่ในเม็ดโลหิตแดงจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแกมเขียวเข้ม เข้ามาที่ใต้ผิวหนังชั้นตื้น รอยช้ำจึงเห็นเป็นสีเขียวคล้ำชัดเจนในวันรุ่งขึ้น ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าบาดแผลทุกชนิดและทุกขนาด ย่อมมีการตายของเซลล์เกิดขึ้นทั้งสิ้น การมีบาดแผลจึงเป็นการเกิดอันตรายแก่กายตามเหตุผลที่กล่าวไว้ข้างต้น¹⁹

อันตรายแก่จิตใจ

คำว่า "อันตรายแก่จิตใจ" นี้มีใช้ถ้อยคำที่ใช้ในทางการแพทย์ และมีได้มีการอธิบายความหมายไว้โดยตรง แต่ในทางการแพทย์ได้มีการอธิบายถึงความผิดปกติทางจิต หรือโรคทางจิตเวช ซึ่งหมายถึง โรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจ ในที่นี้จึงควรที่จะได้ศึกษาถึงการจำแนกโรคทางจิตเวช เพื่อเป็นพื้นฐานในการค้นหาความหมายของคำว่า "อันตรายแก่จิตใจ" ในเชิงการแพทย์ต่อไป

การจำแนกโรคทางจิตเวช (Classification of mental disorders)

การจำแนกโรคทางจิตเวช แบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้²⁰

¹⁹ วิทยุ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราศิริราช, 2519), หน้า 18-20.

²⁰ การจำแนกโรคทางจิตเวชในลักษณะนี้ เป็นไปตาม DSM-II (Diagnostic and statistical manual of mental disorders) ของสมาคมจิตแพทย์แห่งอเมริกา

รายละเอียดโปรดดู สมภพ เรื่องตระกูล, คู่มือจิตเวชศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2528), หน้า 13-19.

- (1) ปัญญาอ่อน (mental retardation) คือ มีสติปัญญาด้วยหรือต่ำกว่าปกติ
- (2) กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองพิการ (organic brain syndrome OBS) เกิดจากการที่สมองมีพยาธิสภาพ โดยอาจจะมีอาการโรคจิต (psychosis) อยู่ด้วยซึ่งเรียกว่า OBS with psychosis หรือไม่มีอาการโรคจิตอยู่ด้วยที่เรียกว่า OBS without psychosis
- (3) โรคจิตเภท (schizophrenia) เป็นโรคจิตที่ผู้ป่วยมีความผิดปกติในรูปแบบของความคิด มีอาการหลงผิด (delusion) ประสาทหลอน (hallucination) พฤติกรรมของผู้ป่วยผิดปกติ มีอารมณ์แบบเฉยเมย (apathy) หรือการแสดงอารมณ์ไม่สมเหตุสมผลต่อเหตุการณ์ในขณะนั้น (inappropriate) การรู้จักตัวเอง (insight) ของผู้ป่วยเสีย
- (4) โรคอารมณ์แปรปรวน (major affective disorder) หมายถึง โรคที่มีความผิดปกติของอารมณ์ ซึ่งอาจเป็นอารมณ์เศร้า (depressive) หรืออารมณ์รื่นเริงสนุกสนาน (euphoria) อีกโรคหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มนี้คือ โรคเศร้าในวัยต่อ (involutional melancholia)
- (5) ภาวะระแวง (paranoid state) เป็นโรคจิตเรื้อรังที่มีอาการหลงผิดคิดว่ามีคนปองร้าย (persecutory delusion) หรือคิดว่าตนเป็นคนสำคัญผิดธรรมดา (grandeur delusion)
- (6) โรคประสาท (neurosis) ผู้ป่วยจะมีความหวาดกลัวและวิตกกังวล แต่อาการมักเป็นไม่รุนแรง การแสดงออกของผู้ป่วย เช่น การกระทำ การพูดจา และความคิด เป็นปกติ ไม่มีอาการของโรคจิต เช่น หนู่ว ภาพหลอน หรือความคิดหลงผิด
- (7) บุคลิกภาพผิดปกติ (personality disorder) หมายถึงลักษณะนิสัยของบุคคลที่แสดงออกต่อคนในสังคมนั้นผิดไปจากปกติ ซึ่งโดยทั่วไปไม่มีอาการของโรคประสาทหรือโรคจิต แต่ก็มีบางกรณีที่มีโรคประสาทหรือโรคจิตปนอยู่ด้วย เช่น โรคประสาทกลัว โรคย้ำคิด หรือโรคจิตเภท
- (8) ความผิดปกติทางเพศ (sexual deviation)
- (9) การติดยาเสพติดให้โทษ (drug dependence) หมายถึงภาวะที่ผู้ป่วยตกเป็นทาสทางจิตใจ (psychic dependance) หรือทาสทางกาย (physical dependance) หรือทั้ง 2 ทางต่อยานิตใดชนิดหนึ่ง และมีความต้องการที่จะต้องหายานี้มาให้ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม ถ้าหยุดจะเกิดอาการขาดยา (withdrawal symptoms) และอาจจะทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสพและสังคม

(10) Psychophysiologic disorder หรือ Psychosomatic คือ การที่ผู้ป่วยมีความเครียดอยู่เป็นเวลานาน และทำให้เกิดอาการทางกาย เช่น ความดันโลหิตสูง แผลในกระเพาะอาหารและลำไส้ โรคหอบหืด เป็นต้น

(11) ภาวะจิตใจผิดปกติชั่วคราวเนื่องจากความเครียด ความตกใจ เช่น เกิดจลาจล น้ำท่วม ไฟไหม้ ทำให้เกิดความผิดปกติทางจิต อาจเกิดในลักษณะโรคประสาทหรือโรคจิตหรือพฤติกรรมผิดปกติอย่างอื่นแล้วแต่กรณี

นอกจากนี้ยังมีคำว่า "โรคจิต" (Psychosis) ซึ่งตามคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลกนิยามไว้ว่า "เป็นภาวะที่มีการสูญเสียหน้าที่การทำงานของจิตใจถึงระดับที่ทำให้เสียความสามารถหยั่งรู้ตนเอง ความสามารถที่จะสนองความต้องการที่จำเป็นในการดำรงชีพหรือความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบของความเป็นจริง"²¹

ดังนั้น คำว่า "โรคจิต" จึงเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่รวมถึงโรคทางจิตเวชที่กล่าวถึงในข้างต้นเฉพาะ บางประเภทอันได้แก่ อาการทางจิตเนื่องจากสมองพิการ โรคจิตเภท โรคอารมณ์แปรปรวนและภาวะระแวง

และอาการทางจิตเวชอีกลักษณะหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาข้างต้นคือ ภาวะจากการเป็นพิษ (Intoxication) จากสุราหรือสารพิษอย่างอื่น โดยเฉพาะสารที่ฤทธิ์โดยตรงต่อสมองนั้น การเป็นพิษจะทำให้เกิดอาการงง สับสน เพ้อคลั่ง ประสาทหลอน หรือแปลภาพผิด ภาวะเช่นนี้ทางจิตเวชถือว่ามีความรู้สึกผิดปกติ ถือเป็นโรคจิตกลุ่มที่เรียกว่า โรคจิตเกิดจากสารพิษ (Toxic Psychosis)²²

โรคทางจิตเวช กับ อันตรรายแก่จิตใจ

ปัญหาที่ว่า ความผิดปกติทางจิต หรือโรคทางจิตเวชนั้น ในทางการแพทย์จะถือว่า เป็นอันตรรายแก่จิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 หรือไม่นั้น ศาสตราจารย์ นายแพทย์

²¹ วิทยุ อังประพันธ์, นิติเวชศาสตร์, หน้า 165.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 179.

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้อธิบายไว้ว่า

....ถ้าถึงขนาดเป็นโรคจิตย่อมถือว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจได้แน่ชัด

....ปัญหาที่ยากก็คือ การทำร้ายที่ไม่ทำให้ถึงขนาดเป็นโรคจิตหรือวิกลจริต แต่มีผลทำให้จิตใจของผู้เสียหายแปรปรวนไปหรือหย่อนหน้าที่ไป (Mental disabilities or Psychic disorders) ถึงระดับไหนจึงจะถือว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจ...²³

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ยังได้เสนอแนวทางการพิจารณาปัญหาเรื่องการเกิดอันตรายแก่จิตใจนี้ว่า ควรจะพิจารณาถึงการกระทำของผู้ทำร้าย ประกอบกับอาการแปรปรวนทางจิตใจของผู้ถูกทำร้ายที่เป็นผลจากการกระทำนั้น โดยนำหลักการของกฎหมายอาญาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น และผลที่เกิดขึ้นต้องเป็นผลตามธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นได้จากการกระทำนั้น²⁴ มาพิจารณาประกอบด้วย ดังนั้นโรคที่จัดอยู่ในกลุ่มโรคประสาท (Neurosis) ซึ่งเกิดภายหลังได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะเพียงเล็กน้อย (Post traumatic neurosis) และเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการแปรปรวนทางจิตใจของผู้ป่วยทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ มึนงง นอนไม่หลับ วิตกกังวล รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์และบุคลิกภาพเหล่านี้ น่าจะถือว่า ผลที่เกิดขึ้นน่าจะไม่ใช่ผลตามธรรมดาที่จะเกิดกับทุกคน จึงยังไม่ควรจะถือว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295²⁵

และนอกจากเรื่องผลธรรมดาที่เกิดขึ้นจากการกระทำแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระทำประกอบกันด้วย การกระทำบางอย่างที่มีผลต่อจิตใจโดยตรง เช่น การสะกดจิต ถ้าทำให้เกิดโรคประสาท น่าจะถือได้ว่าเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจได้ และการกระทำอย่างอื่นที่มีผลต่อจิตใจผู้อื่น เช่น ทำให้กลัว ทำให้ตกใจ ทำให้โกรธ ถ้ามีความรุนแรงและมีผลทำให้เกิดโรคประสาทหรือโรคจิต ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจได้

²³ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ, หน้า 162-165.

²⁴ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 บัญญัติว่า

"ถ้าผลของการกระทำความผิดใดทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำ ความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นได้"

²⁵ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ, หน้า 162-163.

การกระทำที่เรียกกันทั่วไปว่า ทำสงครามประสาท เช่น โทรคัพท์ไปซู่จะฆ่า โทรคัพท์ไปบอกว่าได้ วางระเบิดไว้ที่บ้าน วันละหลาย ๆ ครั้ง หรือการรบกวนตอนกลางคืนทุกคืนเช่นนี้ อาจจะเป็นผล ทำให้ผู้ถูกรบกวนเกิดอาการแปรปรวนของจิตใจขึ้นได้ และหากถึงขนาดเป็นโรคประสาท น่าจะถือได้ว่าเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจได้เช่นกัน

นอกจากนี้ การกระทำที่มีผลโดยตรงต่อจิตใจดังกล่าวข้างต้นอาจทำให้เกิดอาการหรือโรคทางกายขึ้นได้ เช่น กรณีที่ถูกทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ โดยเป็นโรคที่จัดอยู่ในกลุ่มโรคประสาทฮีสทีเรีย (Hysterical Neurosis) ผู้ป่วยจะมีอาการชัก เป็นอัมพาต เคลื่อนไหวไม่ได้ ตามอด หูหนวก และอื่น ๆ โดยต้นเหตุของอาการอยู่ที่จิตใจ มิได้เกิดจากพยาธิสภาพทางร่างกาย หรือโรคอีกกลุ่มที่เรียกว่า Psychosomatic diseases ซึ่งเป็นกลุ่มโรคที่มีพยาธิสภาพทางกายจริง ๆ เช่น โรคแผลเปื่อยในกระเพาะอาหาร ลมพิษ เป็นต้น แต่ต้นเหตุมาจากความแปรปรวนของจิตใจ ดังนั้น การทำร้ายโดยวิธีใด ๆ ที่มีผลต่อจิตใจถึงขนาดที่การแปรปรวนของจิตใจนั้นก่อให้เกิดอาการทางกายดังกล่าวแล้วด้วย การกระทำนี้ก็น่าจะถึงขนาดเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายทั้งแก่กายและจิตใจกันเลยทีเดียว²⁶

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อนี้ เป็นคำอธิบายและความเห็นในทางการแพทย์ว่า บาดแผลและความผิดปกติทางจิตในลักษณะใดจึงจะถือเป็น "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามถ้อยคำของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ในหัวข้อต่อไปจึงจะได้พิจารณาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายว่า มีหลักเกณฑ์การวินิจฉัยประเด็นดังกล่าวสอดคล้องหรือแตกต่างกับคำอธิบายทางตำราหรือหลักเกณฑ์ทางการแพทย์หรือไม่ อย่างไร

ค. แนวคำพิพากษาศาลฎีกา

กรณีถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย

จำเลยกระชากผมของโจทก์ แล้วใช้เกี้ยวตีถูกหน้าผากและถูกโจทก์ที่ 2 ซึ่งโจทก์ที่ 1 อุ้มอยู่ ปรากฏว่าบาดแผลบวมมน แพทย์ผู้ชันสูตรประมาณว่ารักษาหายภายใน 3 วันและ 2 วันตาม

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 163-164.

ลำดับ โจรที่สืบว่ารักษาอยู่ 7 และ 5 วัน ตามลำดับ เห็นว่าด้วยลักษณะการกระทำของจำเลย และฐานแผลของโจรที่ที่บวมบวม ต้องรักษาตัวอยู่หลายวันจึงหาย ถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีโลหิตไหลก็เป็นอันตรายแก่กาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 116/2503)

บาดแผลปรากฏตามรายงานชั้นสูตร 2 ฉบับ คือ อนามัยอำเภอชั้นสูตรว่า มีแผล 4 แห่ง (1) ใต้ตาขวา (2) กลางสันหลัง (3) ข้อมือซ้าย (4) สี่ข้างขวา ฐานแผลซ้ำเขียว ลงความเห็นว่ารักษาประมาณ 4 วันหาย แพทย์ประจำโรงพยาบาลชั้นสูตรว่า มีบาดแผล 2 แห่ง (1) ใต้ตาขวาซ้ำเลือด (2) หน้าอกขวา กล้ามเนื้อซ้ายอักเสบ รักษาประมาณ 7 วันหาย ศาลถือว่า เป็นอันตรายแก่กาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 334/2503)²⁷

โจรที่ถูกจำเลยชกล้มลง ได้รับความกระทบกระเทือนที่ศีรษะ รักษาอยู่ 10 วันเศษ กับได้รับแผลภายนอกเป็นรอยบวม ถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1340/2506)

จำเลยไม่ได้เป็นเจ้าของงาน แต่แสดงตนและกระทำการเป็นเจ้าพนักงานจับกุมควบคุมตัวผู้เสียหายไปและเตะทำร้ายผู้เสียหายมีบาดเจ็บ รักษาประมาณ 15 วันหาย เป็นความผิดฐานแสดงตนเป็นเจ้าพนักงานและกระทำการเป็นเจ้าพนักงาน หน่วงเหนี่ยวผู้อื่นให้ปราศจากเสรีภาพในร่างกาย และทำร้ายร่างกายด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1208/2508)

จำเลยเอาก้อนหินขว้างปาผู้เสียหายซึ่งอยู่ในเรือ ผู้เสียหายหลบ ก้อนอิฐไม่ถูกตัวผู้เสียหาย แต่ตัวผู้เสียหายเข้าไป มือจึงฟาดถูกกราบเรือ ทำให้ปลายมือบวมยาว 4 เซนติเมตร กว้าง 2 เซนติเมตร และเจ็บที่ศีรษะ ศาลอุทธรณ์เห็นว่า การกระทำของจำเลยผิดเพียงฐานพยายามทำร้าย แต่ศาลฎีกาเห็นว่า เป็นอันตรายแก่กายเนื่องจากการกระทำของจำเลย จำเลยจึงมีผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 895/2509)

จำเลยใช้กำลังกายทำร้ายกัน จำเลยที่ 1 ถึงที่ 4 ทำร้ายจำเลยที่ 5 มีบาดแผลเป็นรอยช้ำบวม 3 แห่ง และทำให้ฟันโยกด้วย แม้จะไม่ปรากฏว่ามีโลหิตไหล แต่ก็ต้องรักษาตัวถึง 10

²⁷โปรดเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2403/2518 รอยช้ำตามตัว และรอยช้ำบนคออกที่แขนรักษา 7 วันหาย ถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

วัน พฤติการณ์แห่งการกระทำประกอบกับลักษณะบาดแผลถือได้ว่ากระทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 235/2513)²⁸

ผู้เสียหายถูกเตะทั้งรองเท้า มีบาดแผลเป็นรอยช้ำบวมที่หน้าผากข้างขวา เบ้าตาขวา ช้ำบวมเขียว ตาขวามีรอยช้ำเลือด ริมฝีปากล่างซ้ายแตก รอยช้ำบวมที่ปลายคาง หัวเข่าซ้ายบวม เล็กน้อย มีรอยถลอก เลือดออกซิบ บาดแผลทั้งหมดควรจะหายภายใน 7 วัน ถือว่าเกิดอันตรายแก่กายตามมาตรา 295 แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 437/2515)

โจทก์บรรยายฟ้องว่า "จำเลยมีจิตคิดร้ายเจตนาถั่นแกล้งปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ร่วมกันจับมือ ขา กระชากและเตะโจทก์ ใส่กุญแจมือโจทก์ไปหลังจนโจทก์มีบาดแผล และทั้งควบคุมโจทก์ไว้ 2 คืน โจทก์ได้รับความเสียหาย" ข้อความดังกล่าวเข้าใจได้แล้วว่า พฤติการณ์ที่จำเลยกระทำต่อโจทก์นั้น เป็นการที่จำเลยได้ข่มขืนใจให้โจทก์ต้องจำยอมต่อการกระทำของจำเลย โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพของโจทก์ และการที่จำเลยจับมือ ขา กระชากและเตะโจทก์ จนมีบาดแผล ถือได้ว่าเป็นการประทุษร้ายให้เกิดอันตรายแก่กาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 706/2516)

ผู้เสียหายถูกกระแทบล้มลง มีบาดแผล 2 แห่ง คือ (1) มีรอยเขียวช้ำที่กลางหลัง (2) มีแผลบวมแดงที่เหนือเอวขวา แพทย์ลงความเห็นที่ทั้งสองแผลเป็นการถูกระแทกกระทึกด้วยของแข็งไม่มีคม ถ้ารักษาถูกวิธี ไม่มีโรคแทรกซ้อนจะหายภายใน 12 วัน จึงเป็นบาดแผลถึงบาดเจ็บจนเป็นเหตุเกิดอันตรายแก่กายเป็นความผิดตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1530/2518)

ชกต่อยเตะเด็กมีบาดแผลบวม นัยหนัก 1 ชี นัยโยก 3 ชี รักษาไม่เกิน 20 วัน ถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย ตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 193/2519)

จำเลยที่ 1 จับมือผู้เสียหายกระชากโดยแรงจนผู้เสียหายล้มลง และได้รับบาดเจ็บที่หัวเข่าและหัวเข่าซ้าย แพทย์ลงความเห็นที่บาดแผลของผู้เสียหายต้องใช้เวลารักษาประมาณ 5 วัน การกระทำของจำเลยที่ 1 แสดงว่ามีเจตนาทำร้ายผู้เสียหายแล้ว เมื่อผู้เสียหายได้รับอันตราย

²⁸โปรดเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 22/2475 วิวาทชกต่อยถึงนัยโยกและนัยโยกซ้าย เป็นบาดเจ็บตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 254 ศาลไม่ถือเหตุนัยโยก แต่ถือเหตุบวมและโลหิตซิบว่าเป็นทำร้ายบาดเจ็บ

แก้กายเนื่องจากการกระทำของจำเลยที่ 1 เช่นนี้ จำเลยที่ 1 มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น ตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2444/2521)

บาดแผลถูกชกต่อยและเตะ หลังจากเกิดเหตุ 7 วัน ตาซ้ายยังเขียวช้ำหรือเกือบปิด แก้มและขาซ้ายพองช้ำ เป็นอันตรายแก้กายตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1875/2522)

จำเลยทำร้ายผู้เสียหาย ปรากฏบาดแผลตามผลการตรวจชั้นสูตรบาดแผลที่ท้ายพ้อง คือ ริมฝีปากบนซ้ายบวม แก้มข้างซ้ายบวม ปวด ข้อเท้าซ้ายเคล็ด ปวด คอต่ำหลังปวดเวลาก้มงอ และปวดกล้ามเนื้อบริเวณหน้าอก รักษาประมาณ 5 วัน ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ตามมาตรา 391 ศาลฎีกาเห็นว่า ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก้กาย การกระทำของจำเลยเป็น ความผิดตามมาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2075/2527)²⁹

กรณีถือว่าไม่เป็นอันตรายแก้กาย

การทำร้ายแต่ไหนจะถือว่าเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก้กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 295 หรือไม่นั้น จำต้องพิจารณาถึงการกระทำของจำเลยและบาดแผลที่ผู้เสียหาย ได้รับประกอบกัน

จำเลยเพียงแต่ใช้เท้าเตะและใช้มือตบผู้เสียหาย มิได้ใช้อาวุธทำร้าย ผู้เสียหายได้รับ บาดแผลเพียงพองช้ำเท่านั้น และรักษาเพียง 5 วันก็หาย ยังถือไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก้กายหรือจิตใจ คงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 391 เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 703/2506)

ใช้เท้าเตะและถีบ ผู้เสียหายมีบาดแผลที่ตักจมูกกลอกเล็กน้อยเท้าเมล็ดช้ำเปลือก ทางนิ้วซ้ายกลอกเล็กน้อย และที่โหนุขวาข้างเล็กน้อย ทั้งสามแผลแพทย์ผู้ชั้นสูตรประมาณว่า รักษา 2 วันหาย เรียกว่าไม่ถึงขั้นเกิดอันตรายแก้กายหรือจิตใจ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 688/2507 (ประชุมใหญ่))

ใช้มดตาบแทงทำร้ายถูกชาย โคร่งซ้ายมีรอยช้ำแดงโตกลมครึ่งเซนติเมตรรักษาประมาณ 5 วันหายนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก้กาย จึงผิดเพียงมาตรา 391 (คำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 889/2507)

²⁹โปรดเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 116/2503, 703/2506, 889/2507, 1078/2511 และ 2444/2521 ซึ่งเป็นกรณีที่บาดแผลรักษาหายภายใน 5 วัน เช่นเดียวกัน

บาดแผลเกิดจากรถยนต์ชนกัน ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บเพียงโหนกแก้มขวาที่งอออก โตกกลมประมาณ 3 เซนติเมตร เข้าขารอยบวมโตกกลมประมาณ 5 เซนติเมตร ศอกซ้ายที่งอออก โตกกลมประมาณ 5 เซนติเมตร รักษาประมาณ 4 วัน ยังถือไม่ได้ว่าได้รับอันตรายแก่กาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 202/2510)

ใช้มือชกต่อและใช้เท้าเตะผู้เสียหาย มีบาดแผลที่หน้าผากข้างขวาถลอก โหนกแก้ม ขวาบวมเล็กน้อย รักษาประมาณ 5 วันหาย ไม่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 295 จึงผิดเพียงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1069/2510)

กรณีจำเลยใช้กำลังทำร้ายภรรยาของตน แม้จะมีแผล 6 แห่งก็เป็นเพียงรอยขีดข่วน ไม่ปรากฏขนาดว่าใหญ่โตแต่ไหน และอาจรักษาได้ภายใน 5 วันเท่านั้น จึงไม่ส่งผลให้เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของภรรยาของจำเลยได้ ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 295 แต่ผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1078/2511)

โจทก์ร่วมจับไหล่จำเลยให้ลงจากรถ จุดกันไปมา จำเลยจับมือโจทก์ร่วมกระแทกกับรถ ทำให้โจทก์ร่วมมีรอยขีดตามตัว แขนทั้งสองมีรอยช้ำนกลอกรักษาประมาณ 7 วันหาย การกระทำของจำเลยไม่รุนแรงถึงขนาด ยังถือไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2403/2518)³⁰

ทำร้ายโดยต่อคางขวาบวม ไม่เขียว ไม่ช้ำ รักษาหายใน 3 วัน เป็นบาดแผลเล็กน้อย ไม่ถึงเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1506/2519)

บาดแผลชกต่อเป็นรอยช้ำเลือดที่แขน 7 แห่งแผลใหญ่ที่สุดขนาดเท่าลูกมะนาว รักษา 7 วันหาย ไม่ถึงอันตรายแก่กายตาม มาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2092/2519)

ใช้อาวุธปืนตีเป็นแผลถลอกที่ข้อมือ ไม่มีรอยฟกช้ำ เขียวหรือบวม หรืออาการแสดงว่า เป็นแผลแตกโลหิตตก รักษา 5 วันหาย ไม่เป็นอันตรายแก่กาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2546/2519)

³⁰โปรดเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 334/2503 บาดแผลช้ำรักษาประมาณ 7 วัน ศาล ถือว่าเป็นอันตรายแก่กายแล้ว

จำเลยใช้มีดดาบฟันทำร้ายผู้เสียหาย ปรากฏบาดแผลตามรายงานชันสูตรว่ามีบาดแผลที่สะบักซ้าย 2 แผลเป็นรอยถลอกเป็นทางกว้าง 1 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร ลึกหนึ่งถลอก ยังไม่เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 นิพากษาแก้ว่าจำเลยมีความผิดตามมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2520)

จำเลยชกผู้เสียหายที่หน้าอกหลายครั้ง กล้ามเนื้อที่อกซ้าย รักษาประมาณ 5 วันหาย ผู้เสียหายเพียงแต่เจ็บที่หน้าอกเวลากัด ไม่มีรอยช้ำดำ ดังนั้นบาดแผลยังไม่ถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 การกระทำของจำเลยเป็นเพียงทำร้ายผู้เสียหายโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายตามมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3074/2529)

จำเลยเพียงแต่ใช้มีดตบตี และใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกขว้างผู้เสียหาย โดยไม่ปรากฏว่ามีไม้ดังกล่าวนั้นมีขนาดใหญ่เล็กเพียงใด บาดแผลที่ผู้เสียหายได้รับก็เป็นเพียงรอยถลอกไม่มีโลหิตไหล อวัยวะหนึ่งเพียงแต่บวม เมื่อกัดตรงที่บวมจึงเจ็บ และจะรักษาหายได้ในเวลาประมาณ 5 วัน ซึ่งเป็นเพียงการคาดคะเนของแพทย์ ความจริงอาจจะหายเป็นปกติภายในเวลาไม่ถึงกำหนดที่กระประมาณไว้ก็ได้ จำเลยคงมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 391 เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 440/2530)

การที่จำเลยเข้าไปดิ่งสร้อยคอที่ผู้เสียหายใส่อยู่ขาด แล้วผลักผู้เสียหายเข้าไปถูกรถ ทำให้ผู้เสียหายมีบาดแผลโดนเล็บที่บริเวณหน้าอก แต่โลหิตไม่ไหล เป็นความผิดฐานทำร้ายผู้เสียหาย โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4441/2530)

ใช้เท้าถีบถูกบริเวณกลางหลังและใช้มีดชกที่คอด้านหลังของผู้เสียหาย และใช้มีดชกหน้าผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายได้รับบาดแผลฟกช้ำที่หน้าด้านซ้ายเพียงแห่งเดียว แพทย์ลงความเห็นว่ารักษาประมาณ 7 วัน โจทก์ไม่ได้นำสืบแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผลของผู้เสียหายให้เห็นว่า ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายมากกว่านี้ จึงยังฟังไม่ได้ว่า ผู้เสียหายถูกทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 คงเป็นความผิดตามมาตรา 391 เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4947/2531)

จำเลยตบหน้าผู้เสียหาย 1 ที คงมีความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กายตามมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1337/2532)

กรณีถือว่า เป็นอันตรายแก่จิตใจ

จำเลยกับพวก ใช้สารพิษในบาร์บิตาล ซึ่งเป็นยากดประสาทอย่างแรง ใส่ลงในกาแฟให้ผู้อื่นเสียหายดื่ม เมื่อผู้เสียหายดื่มแล้วสิ้นสติ ไปแทบจะทันที และไปฟื้นคืนสติที่โรงพยาบาลหลังจากเวลา ล่วงไปประมาณ 12 ชั่วโมง แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้รับอันตรายแก่กายอย่างหนึ่งอย่างใด ก็ถือได้ ว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3269/2531)

กรณีถือว่า ไม่เป็นอันตรายแก่จิตใจ

ผู้ต้องหาถูกชกตี ไม่ปรากฏบาดแผลเป็นอันตรายแก่กายแล้วถูกพันธนาการพาตัว ไปคุมขัง ไว้ใต้ถุนสถานีตำรวจแต่เดี๋ยวตาย โกลหลุโกลต่าผู้ต้องหาด้วยกัน เช่นนี้ไม่เป็นอันตรายแก่จิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1399/2508)

โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยยกเท้าซึ่งสวมรองเท้าจะถีบผู้เสียหาย แต่ไม่ได้บรรยาย ให้เห็นว่า ถ้าจำเลยกระทำไปโดยตลอดแล้ว จะเกิดผลอย่างไร ผลธรรมดาคงจะเกิดขึ้นเพราะ การถีบจะทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่ ไม่อาจเล็งเห็นได้ หากจำเลยกระทำไปโดย ตลอดแล้ว ผลที่เกิดขึ้นไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ความผิดนั้นก็ เป็นเพียงลหุโทษ เมื่อข้อเท็จจริงฟัง ไม่ได้ว่าจำเลยพยายามกระทำให้ผู้เสียหายเกิดอันตรายแก่กายแล้ว ก็ถึงโทษ จำเลยตามฟ้องไม่ได้

การเงือกเท้าจะถีบไม่เป็นอันตรายต่อจิตใจ เพราะอันตรายต่อจิตใจนั้นต้องเป็นผลมา จากการทำร้าย แต่ความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจ แค้นใจ เหล่านี้เป็นอารมณ์ หาใช่เป็น อันตรายต่อจิตใจไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 273/2509)

จำเลยตบปากโจทก์ 2 ครั้ง ต่อหน้าคนประมาณ 60 คน ไม่มีบาดแผล เป็นแต่ริมฝีปาก บวม ใช้เวลารักษา 3 วัน บาดแผลของโจทก์ดังกล่าว ไม่เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจของ โจทก์ เหตุที่เกิดอันตรายแก่จิตใจต้องขึ้นอยู่กับการกระทำของจำเลย ประกอบกับบาดแผลของ โจทก์ผู้ถูกทำร้าย มิได้ขึ้นกับความรู้สึกของโจทก์ว่าเป็นการหยามน้ำใจต่อหน้าคนทั้งปวง หรือเป็น การทำร้ายจิตใจให้เกิดความหวาดหวั่นระแวงอยู่ตลอดเวลา การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 46/2519)

5.1.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา

ความหมายของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามที่ได้ศึกษาจากคำอธิบายทางตำรากฎหมายและคำอธิบายทางการแพทยดังกล่าวในข้างต้นนั้น เป็นการให้ความหมายและความเห็นตามที่สันนิษฐานในวิชาชีพนั้น ๆ แต่หากจะพิจารณาแนววินิจฉัยจากคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว จะพบว่า ศาลฎีกามีได้ตีความคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" โดยยึดถือความหมายและความเห็นเช่นนั้นโดยตรง ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ความเห็นทางการแพทย์ว่า การเกิดบาดแผลทุกชนิด ไม่ว่าจะเกิดบาดแผลถลอกหรือฟกช้ำเล็กน้อย เพียงใดก็ตามเป็นอันตรายแก่กายทั้งสิ้น แต่ในการวินิจฉัยของศาลฎีกานั้น บาดแผลที่เกิดจากการทำร้าย มิได้ถือว่าเป็นอันตรายแก่กายเสมอไป บาดแผลเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น บาดแผลถลอกหรือฟกช้ำที่ไม่รุนแรง ศาลฎีกาได้ตัดสินไว้หลายคดีแล้วว่า เป็นบาดแผลที่ไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กาย และไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะได้พิจารณาหาหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาใช้ในการตัดสินว่าอย่างไร เป็น "อันตรายแก่กาย" หรือ "อันตรายแก่จิตใจ" ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในข้างต้น ดังนี้

อันตรายแก่กาย

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2403/2518 ศาลฎีกาได้วางแนววินิจฉัยในเรื่องนี้ไว้ว่า "การทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 นั้น จำต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำ และบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับว่าการกระทำรุนแรงถึงขนาดหรือไม่ และบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับมากหรือน้อยเพียงไร" ซึ่งอาจแยกหลักเกณฑ์การพิจารณาได้ดังนี้

(1) พิจารณาจากผลของการกระทำ

บาดแผล

ตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกานั้นถือว่า การกระทำอันจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายนั้น จะต้องปรากฏผลของการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกกระทำคือ บาดแผล แต่การเกิดบาดแผลจากการทำร้ายมิได้ถือว่าเป็นอันตรายแก่กายเสมอไป แม้ว่าบาดแผลบางชนิด เช่น บาดแผลถูกแทง บาดแผลถูกกระสุนปืน บาดแผลฉีกขาดถึงกล้ามเนื้อ หรือเยื่อเย็บหนัง เหล่านี้จะเห็นชัดได้ว่าเป็นลักษณะการบาดเจ็บที่มีการฉีกขาดถึงหนังแท้ (Dermis) และมีโลหิตไหล ซึ่งแพทย์ต้องทำการรักษาด้วยการเย็บเอาไว้ และทำการตัดไหมภายใน 5-7 วัน และถือได้ว่าแผลหายแล้ว กรณีดังกล่าวจึงเห็นได้ชัดว่าถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กาย

แต่บาดแผลบางชนิด เช่นบาดแผลฟกช้ำ บาดแผลถลอกและอาจมีโลหิตซึม จะเห็นได้ว่าบาดแผลเหล่านี้เป็นบาดแผลเล็กน้อยซึ่งโดยลักษณะของบาดแผลแล้ว คำพิพากษาฎีกาส่วนมากจะวินิจฉัยว่า ไม่ถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กาย แต่ก็มีความพิพากษาฎีกาอีกหลายเรื่องเห็นว่า บาดแผลบวม ฟกช้ำหรือบาดแผลถลอก อาจถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายได้ โดยพิจารณาถึงระยะเวลาที่ต้องใช้ในการรักษาบาดแผลนั้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการรักษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการรักษาบาดแผลนั้นพอจะถือเป็นแนวทางในการวินิจฉัยบาดแผลที่เป็นอันตรายแก่กาย และบาดแผลที่ไม่เป็นอันตรายแก่กายได้อีกอย่างหนึ่ง โดยศาลอาจใช้ความเห็นของแพทย์ในการตรวจบาดแผลและลงความเห็น ว่า บาดแผลนั้นจะรักษาหายภายในกี่วันนั้นประกอบในการพิจารณา

ตามแนววินิจฉัยของศาลนั้น เดิมคำพิพากษาฎีกาที่ 116/2503 วินิจฉัยว่า บาดแผลบวมซึ่งแพทย์ประมาณว่ารักษาหายภายใน 3 วัน นับว่าเป็นอันตรายแก่กายแล้ว และคำพิพากษาฎีกาที่ 334/2503 บาดแผลรักษา 7 วันหาย ก็วินิจฉัยว่าเป็นอันตรายแก่กาย แต่คำพิพากษาฎีกาที่ 703/2506 วินิจฉัยว่า บาดแผลฟกช้ำรักษาหายภายใน 5 วัน ยังถือไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ซึ่งต่อมาก็มีคำพิพากษาฎีกาที่ 889/2507, 1069/2510, 1078/2511, 2546/2519 วินิจฉัยในทำนองเดียวกันว่า บาดแผลฟกช้ำหรือถลอก รักษาไม่เกิน 5 วัน ถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กายและจิตใจ เช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาที่ 2403/2518 และ 2092/2519 บาดแผลถลอกหรือช้ำเลือด รักษา 7 วัน ก็ไม่ถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย

แต่ต่อมา คำพิพากษาฎีกาที่ 2444/2521 วินิจฉัยว่า บาดแผลที่ใช้เวลารักษาประมาณ 5 วัน ถือว่าได้รับอันตรายแก่กายแล้ว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแนววินิจฉัยกลับไปดำเนินตามคำพิพากษาฎีกาที่ 116/2503 และต่อมาก็ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2075/2527 วินิจฉัยว่า บาดแผลรักษาประมาณ 5 วัน เป็นอันตรายแก่กาย ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับคำพิพากษาฎีกาที่ 116/2503 และ 2444/2521

แต่ในระยะหลัง ก็ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 3074/2529 วินิจฉัยกรณีถูกชกจนกล้ามเนื้อที่อกช้ำรักษาประมาณ 5 วันหาย ถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย คำพิพากษาฎีกาที่ 440/2530 บาดแผลถลอกและบวมซึ่งแพทย์ประมาณว่ารักษาหายภายใน 5 วัน และคำพิพากษาฎีกาที่ 4947/2531 บาดแผลฟกช้ำรักษาหายภายใน 7 วัน ทั้งสองกรณีนี้ถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย ซึ่ง

เป็นการวินิจฉัยตรงข้ามกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 116/2503, 2444/2521 และ 2075/2527 โดยกลับไปดำเนินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 703/2506, 889/2507, 1069/2510, 1078/2511 และ 2546/2519 อีกครั้งหนึ่ง โดยมีหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4947/2531 ว่า "บาดแผลฟกช้ำไม่มีโลหิตซึมหรือไหล ไม่เป็นที่แน่นอนว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย จะเป็นอันตรายแก่กายหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบาดแผลว่าถึงขนาดเรียกได้ว่าเป็นอันตรายแก่กาย หรือเพียงแต่เป็นบาดแผลเล็กน้อยไม่ถึงขนาดที่จะถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย ซึ่งคงจะต้องเป็นไปตามความรู้สึกหรือมาตรฐานที่วิญญูชนเข้าใจกันโดยทั่วไป"

จากการศึกษาแนววินิจฉัยจากคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นลำดับมาดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าการใช้ระยะเวลาในการรักษาบาดแผลเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขอบเขตระหว่างบาดแผลที่เป็นอันตรายแก่กายกับบาดแผลที่ไม่เป็นอันตรายแก่กายนั้น ยังไม่อาจถือระยะเวลาที่แน่นอนตายตัวได้ว่าบาดแผลที่ใช้เวลารักษาตั้งแต่วันที่ขึ้น ไปจึงจะถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย เพราะแนววินิจฉัยของศาลฎีกาดังที่กล่าวมาแล้วก็ยังเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมา ไม่เป็นที่แน่นอนพอที่จะใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาได้ ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะได้นำมาพิจารณาหาหลักเกณฑ์อื่น ๆ ต่อไปนอกเหนือจากเรื่องบาดแผลและระยะเวลาในการรักษาดังกล่าวแล้ว

(2) พิจารณาจากการกระทำ

การพิจารณาว่า การทำร้ายร่างกายจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 หรือมาตรา 391 นั้น หากจะถือว่าความแตกต่างระหว่างความผิดสองมาตรานี้อยู่ที่คำว่า "จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามมาตรา 295 และคำว่า "โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามมาตรา 391 แล้ว ก็จะได้เห็นว่า กฎหมายถือเอาการเกิด "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือไม่เป็นสำคัญ ซึ่งในที่นี้การเกิดอันตรายแก่กายหรือไม่ก็น่าจะถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามผลของการกระทำ คือ การเกิดบาดแผลและระยะเวลาที่ใช้ในการรักษาบาดแผล มากกว่าที่จะพิจารณาจากการกระทำ แต่หากจะพิจารณาความแตกต่างของความผิดตามมาตรา 295 และ 391 โดยพิจารณาจากถ้อยคำโดยรวมของบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้แล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวยังมีความแตกต่างกันในการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงการกระทำ นั้นคือ บทบัญญัติมาตรา 295 ใช้คำว่า "ทำร้าย" ส่วนบทบัญญัติมาตรา 391 ใช้คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย"

ในเรื่องความแตกต่างกันของคำว่า "ทำร้าย" และ "ใช้กำลังทำร้าย" นี้ มีความเห็นทางกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ฝ่ายคือ ศาสตราจารย์สัญญาชัย สัจจวานิช และดร.คณิต ณ นคร

มีความเห็นว่าทั้งสองคำมีความหมายอย่างเดียวกัน³¹ แต่ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย, ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทย์ และศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ เห็นว่า คำว่า "ทำร้าย" นั้น หมายถึง การกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจของผู้หนึ่งในทางให้เจ็บหรือแตกหัก เสียหาย โดยจะมีอาวุธหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะกระทำโดยถูกต้องเนื่อตัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม ส่วน "การใช้กำลังทำร้าย" นั้น หมายความว่า การใช้กำลังทางกายภาพของผู้กระทำเพียงอย่างเดียว โดยมีได้ใช้อาวุธหรือวัตถุอื่นใดประกอบด้วย³²

ในเรื่องนี้ หากพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลแล้วพบว่า คำพิพากษาฎีกาที่ 703/2506 เคยวินิจฉัยว่า "การกระทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 นั้น จำต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำและขนาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับ จำเลยเพียงแต่ใช้เท้าเตะ และใช้มือตบผู้เสียหาย มิได้ใช้อาวุธทำร้าย ผู้เสียหายได้รับบาดแผลเพียงฟกช้ำเท่านั้น และรักษาเพียง 5 วันหาย การกระทำของจำเลยไม่รุนแรงถึงขนาด ยังถือไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นในคำพิพากษาฎีกาที่ 688/2507 ที่ว่า "นิเคราะห์จากการกระทำของจำเลยแล้ว เห็นว่า จำเลย มิได้ใช้อาวุธสิ่งใด เป็นเรื่องที่จำเลย ใช้กำลังทำร้าย" ก็คล้ายกับศาลมุ้งที่จะแยกการทำร้ายโดยอาวุธและการใช้กำลังทำร้ายออกจากกัน

นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญา ยังมีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า "ทำร้าย" หรือ "ใช้กำลังทำร้าย" คือคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" ซึ่งปรากฏอยู่ในความผิดต่อเจ้าพนักงานตามมาตรา 138, 139 ความผิดต่อเสรีภาพตามมาตรา 309 ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามมาตรา 392 ความผิดฐานกรรโชกตามมาตรา 337 ความผิดฐานบุกรุกตาม

³¹ สัตย์ชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 46. และ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญา ภาคความผิด, หน้า 62.

³² จิตติ ติงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1980., หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 341 และ 606. และ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ "การกระทำของแพทย์ต่อร่างกายผู้ป่วย (ในขอบเขตของการประกอบวิชาชีพ) กับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย" วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) : 191.

มาตรา 365 เป็นต้น ซึ่งตามคำนิยามในมาตรา 1(6) คำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" หมายความว่า ทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคลไม่ว่าจะทำด้วยการใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มึนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน

ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ สัญชัย สัจจวานิช ยังมีความเห็นอีกว่า คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" และ "ใช้กำลังประทุษร้าย" นี้มีความหมายอย่างเดียวกัน เพราะคำว่า ทำร้าย กับคำว่า ประทุษร้าย มีความหมายอย่างเดียวกัน³³ ดังนั้นหากอาศัยเทียบเคียงคำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" กับ บทนิยามของคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" ตามมาตรา 1(6) ดังกล่าวแล้ว คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ก็จะรวมความถึง การทำร้ายบุคคลอื่นไม่ว่าโดยใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด ซึ่งรวมถึงการใช้อาวุธด้วย ซึ่งหากเทียบเคียงตามความเห็นนี้ คำว่า "ทำร้าย" "ใช้กำลังทำร้าย" และ "ใช้กำลังประทุษร้าย" ก็ดูคล้ายจะมีความหมายไม่แตกต่างกัน

แต่หากจะพิจารณาถึงความแตกต่างกันของถ้อยคำทั้งสาม และขอบเขตความหมายของแต่ละคำแล้ว ก็อาจจะพิจารณาได้ในอีกทางหนึ่งว่า ถ้อยคำทั้งสามเป็นลักษณะการทำร้ายอันคล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันที่ขอบเขตของการกระทำ คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" นั้นมีขอบเขตแคบที่สุด โดยจะต้องเป็นการใช้แรงกายภาพในการทำร้ายเท่านั้น จะใช้อาวุธหรือเครื่องมือใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น คำว่า "ทำร้าย" นั้น มีขอบเขตกว้างขึ้นโดยหมายถึงลักษณะการทำร้ายตามความเข้าใจโดยทั่วไป จะเป็นทางใช้กำลังกายภาพหรือใช้อาวุธโดยสภาพหรืออาวุธโดยการใช้อาวุธก็ได้ ส่วนคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" นั้น มีขอบเขตกว้างที่สุดซึ่งหากพิจารณาคำนิยามตามมาตรา 1(6) แล้ว จะเห็นได้ว่ารวมถึงการกระทำบางอย่างซึ่งไม่ใช่การทำร้ายตามที่เข้าใจทั่วไป เช่น การกระทำให้บุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่อาจขัดขืนได้ เช่น การใช้ยาทำให้มึนเมา หรือสะกดจิต เป็นต้น

แม้ว่า ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "ทำร้าย" ตามมาตรา 295 และคำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ตามมาตรา 391 นี้จะยังไม่เป็นที่ยุติ แต่จากแนววินิจฉัยของศาลฎีกา จะเห็นได้ว่า ศาลได้ให้ความสำคัญกับพฤติการณ์ของการทำร้าย ทั้งในเรื่องความรุนแรงของการกระทำ

³³ สัญชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 46.

และอาวุธที่ใช้ในการกระทำ ซึ่งอาจพิจารณาได้ดังนี้

ความรุนแรงของการกระทำ

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 688/2507 ได้วินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า "...อนึ่งมาตรา 391 ได้บัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษโดยไม่จำกัดขั้นต่ำ ย่อมแสดงให้เห็นว่า การทำร้ายร่างกายตามมาตรา 391 มีความรุนแรงมากน้อยลดหลั่นกันอยู่..." ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกาถือเอาความรุนแรงของการกระทำเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งในการวินิจฉัย

แต่ทั้งนี้การวินิจฉัยความผิดต่อร่างกายนั้น จะพิจารณาถึงความรุนแรงของการกระทำมากกว่าผลของการกระทำมิได้ แม้ว่าโดยปกติแล้ว ผลของการกระทำหรือการเกิดบาดแผลนั้นจะเกิดขึ้นอย่างได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำ แต่ก็มีบางกรณีที่การเกิดบาดแผลไม่สัมพันธ์กับความรุนแรงของการกระทำนั้น ๆ โดยอาจมีสาเหตุมาจากเหตุของฝ่ายผู้ถูกกระทำ เช่น ในการทำร้ายที่มีความรุนแรงเท่ากัน เด็กหรือคนชรา อาจเกิดบาดแผลมากกว่าคนหนุ่มสาว หรือคนพิการอาจเกิดบาดแผลมากกว่าคนปกติ นอกจากนี้ตำแหน่งของร่างกายก็อาจมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่น การต่อยที่มีความรุนแรงเท่ากัน ถ้าถูกบริเวณใบหน้าอาจเกิดบาดแผลแตก โลหิตไหล แต่ถ้าต่อยถูกที่ท้องอาจจะไม่ทำให้เกิดบาดแผลเลยก็ได้ และหากจะพิจารณาขีดขั้นของ "อันตรายแก่กาย" จากความรุนแรงของการกระทำเพียงอย่างเดียวแล้ว การต่อยถูกหน้าแตกก็ไม่อาจจะถือเป็นอันตรายแก่กายได้ หากจำเลยจะอ้างว่าถ้าต่อยด้วยแรงเท่ากันถูกที่ท้องแล้วจะไม่ทำให้เกิดบาดแผลเลย³⁴ ด้วยเหตุนี้การพิจารณาในเรื่องความรุนแรงของการกระทำจึงเป็นข้อพิจารณาประกอบกับผลของการกระทำที่เกิดขึ้นเท่านั้น

แต่การพิจารณาความรุนแรงของการกระทำอาจเป็นประโยชน์ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษ เช่น การใช้กำลังทำร้ายโดยไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 391 นั้น กฎหมายมิได้กำหนดโทษขั้นต่ำไว้ ศาลจึงสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษลดหลั่นกันได้ตามความรุนแรงของการกระทำ ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากตัวอย่างเช่น การตบตีโดยไม่เกิดรอยฟกช้ำ กับการใช้มือผลัก แม้ว่าทั้งสองกรณีจะไม่ปรากฏผลของการกระทำเป็นบาดแผลใด ๆ แต่จะเห็นได้ว่าการกระทำมีความรุนแรงต่างกัน ซึ่งในการที่ศาลยอมใช้ดุลพินิจลงโทษได้ตามพฤติการณ์และความรุนแรงของการกระทำ

³⁴ วัชรวิทย์ อึ้งประทีป, นิติเวชสาธก, หน้า 17-22.

อาวุธที่ใช้ในกระทำ

ตามคำนิยามในมาตรา 1(5) "อาวุธ" หมายความว่ารวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธ โดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุรร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ

จากคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายนั้น ศาล ได้ให้ความสำคัญ กับอาวุธที่ใช้ในการทำความผิดด้วย ไม่ว่าจะเป็นอาวุธโดยสภาพหรืออาวุธโดยการใช้ ดังจะเห็น ได้จากคำพิพากษาตั้งแต่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 คำพิพากษาฎีกาที่ 1096/2468 วินิจฉัย ว่า ยิงด้วยปืนมีบาดแผลเพียงผิวหนังถลอก แต่ใช้มีดข่วนสารแทนลูกปืน แม้ไม่มีเจตนาฆ่า แต่มี เจตนาทำร้ายร่างกาย จึงมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายบาดเจ็บตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 254 (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295) คำพิพากษาฎีกาที่ 996/2484 ใช้ปืนกระบอกยาว 1 คืบ ยิงผู้เสียหายระยะ 3 วา มีบาดแผลไหม้เกรียม 7 แผล มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ และคำพิพากษาฎีกาที่ 321/2491 ซึ่งวินิจฉัยว่า ใช้ปืนกำลังอ่อนยิงถูกร่างกายเป็นบาดแผล ถลอก 23 แห่ง รักษา 3 วันหาย มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ

จากตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาทั้งสาม ย่อมเห็นได้ว่าลักษณะบาดแผลที่เกิดขึ้นเป็น เพียงบาดแผลถลอก หนึ่งขาด หรือผิวหนังไหม้เกรียม ระยะเวลาที่ใช้รักษาประมาณ 3 วัน ซึ่ง หากพิจารณาถึงลักษณะบาดแผลและระยะเวลาที่ใช้รักษาตามแนววินิจฉัยของศาลแล้ว จะเห็นได้ว่า บาดแผลตามคำพิพากษาฎีกาทั้งสามนี้ไม่ถึงขนาดเป็นการ "บาดเจ็บ" ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 254 และไม่เป็น "อันตรายแก่กาย" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 แต่การที่ ศาลฎีกาในอดีตดังกล่าวพิพากษาให้เป็น "บาดเจ็บ" หรือเป็น "อันตรายแก่กาย" น่าจะเป็นเพราะ ศาลได้พิจารณาถึงพฤติการณ์ของการกระทำซึ่งเป็นการใช้อาวุธปืนซึ่งเป็นอาวุธร้ายแรงแม้ว่าผล การกระทำจะเป็นบาดแผลเพียงเล็กน้อย กรณีเช่นนี้ถือว่าถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กาย

แต่ในกรณีที่เป็นการใช้อาวุธอื่นที่ไม่ใช่ปืนยิง บาดแผลที่เกิดขึ้นจากการทำร้าย อาจมิใช่อันตรายแก่กายก็ได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 889/2507 ใช้มีดดาบแทงซ้ายโครง มีรอย ข้ำแดงโตครึ่งเซนติเมตร รักษา 5 วันหาย ไม่เป็นอันตรายแก่กาย คำพิพากษาฎีกาที่ 2546/2519 ใช้มีดเป็นแผลถลอกที่ข้อมือ รักษา 5 วันหาย และคำพิพากษาฎีกาที่ 149/2520 ใช้มีดดาบฟันเป็นแผลถลอก ฎีกาเหล่านี้ล้วนแต่ถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย แต่ในกรณีที่ระยะเวลา ในการรักษานานซึ่งก็อาจถือว่าถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 116/2503 ใช้เกี้ยวตีเป็นแผลบวมช้ำ รักษา 5 วัน และ 7 วัน เป็นอันตรายแก่กาย และคำพิพากษาฎีกาที่

437/2515 เตะทิ้งร่องเท้า บาดแผลรักษา 7 วัน ถือเป็นอันตรายแก่กายเช่นกัน

จากแนววินิจฉัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าศาลฎีกามีได้ยึดถือข้อพิจารณาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งในการตัดสินขอบเขตของ "อันตรายแก่กาย" แต่ได้วินิจฉัยโดยพิจารณาประกอบกันทั้งในเรื่องบาดแผล ระยะเวลาที่ใช้ในการรักษา และพฤติการณ์ของการทำร้ายตลอดจนเอาวุฒิที่ใช้การพิจารณาข้อเท็จจริงหลาย ๆ เรื่องประกอบกันเช่นนี้ จึงไม่อาจสร้างหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวได้ว่า บาดแผลชนิดใด เกิดจากการถูกทำร้ายอย่างไร และใช้เวลารักษาเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นอันตรายแก่กาย เพราะแม้แต่นวการวินิจฉัยของศาลก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงกลับกันอยู่เรื่อย ๆ อีกทั้งข้อเท็จจริงในแต่ละคดีต่างก็มีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกัน ดังนั้นการพยายามสร้างหรือค้นหาบรรทัดฐานใหม่เรื่อง "อันตรายแก่กาย" จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้ จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก

อันตรายแก่จิตใจ

อย่างไรเป็นการทำร้ายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจนั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวนไม่มากนักที่วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้จะได้ยื่นไปพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งตัดสินตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งมีได้ใช้คำว่า "อันตรายแก่จิตใจ" แต่ใช้คำว่า "วิกลจริต" นั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยไว้ดังนี้ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 518-520/2462 ให้ภรรยาเบื้อเมา หมดสติไปจนรุ่งเช้าจึงรู้สึกตัว หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 680/2488 ถูกเตะสลบไปชั่วคราว มีบาดแผลบวมช้ำทั้งสองกรณีศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ถึงวิกลจริต แต่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 626/2493 วินิจฉัยว่า การเอาใบไม้เบื้อเมาไปน้ช้ทอดให้กิน มีอาการวิงเวียนคลื่นไส้ ไม่ได้สติคล้ายบ้าอยู่ 15 ชั่วโมงจึงหาย เป็นการทำร้ายถึงวิกลจริต

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับสุดท้ายนี้ จะเห็นได้ว่า การทำให้เกิดโรคจิตจากสารพิษ (Toxic psychosis) ถือได้ว่าเป็นการทำร้ายถึงวิกลจริตตามกฎหมายลักษณะอาญา และกรณีนี้ย่อมถือว่าเป็น "อันตรายแก่จิตใจ" ตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้างกว่าด้วย

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องอันตรายแก่จิตใจตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ในช่วงแรกมีคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งตัดสินว่าข้อเท็จจริงตามฎีกานั้น ๆ ไม่เป็นอันตรายแก่จิตใจ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1399/2508, 273/2509 และ 46/2519 และในบรรดาคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวก็มีได้วินิจฉัยไว้โดยตรงว่า อย่างไม่เป็นอันตรายแก่จิตใจ คงมีเพียงหลักการกว้าง ๆ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่

273/2509 ว่า "อันตรายแก่จิตใจต้องเป็นผลจากการทำร้าย แต่ความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจ แค้นใจ เหล่านี้เป็นอารมณ์ หาได้เป็นอันตรายแก่จิตใจไม่"

แต่ต่อมา ไม่มีคำนิยามภาวีกาที่ 3269/2531 ซึ่งศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า การที่จำเลยใช้ยากดประสาทอย่างแรงใส่ลง โนกาแป้ให้ผู้ป่วยเสียหายนัดมึ ทำให้อันตรายหมดสติหลับ ไปประมาณ 12 ชั่วโมง จึงได้สติขึ้นที่โรงพยาบาลนั้น ถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจของผู้เสียหาย

แต่ทั้งนี้ ปรากฏว่าในการพิจารณาปัญหาดังกล่าว ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกามีความเห็น ต่างกันเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการกระทำดังกล่าวถือได้ว่า ก่อให้เกิดอันตรายแก่กาย ฝ่ายที่สองเห็นว่า เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ และฝ่ายที่สามเห็นว่า เป็นอันตรายแก่กายและ จิตใจ ในบรรดาความเห็น 3 ฝ่ายนี้ ฝ่ายข้างมากเห็นว่า เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ เหตุผล ของฝ่ายข้างมากนั้นน่าจะเป็น เพราะถือตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกาที่ว่า การกระทำอันจะเป็นเหตุ ให้เกิด "อันตรายแก่กาย" นั้น จะต้องปรากฏผลของการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกรกระทำ อย่างน้อยก็ต้องมีรอยฟกช้ำหรือแผลถลอก แต่ถ้าไม่มีผลของการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายแล้ว ถือว่า ไม่ได้ว่าเป็นอันตรายแก่กาย ดังนั้น การเอายานอนหลับให้ผู้ป่วยกินจนหมดสติไปโดยไม่ปรากฏ ร่องรอยการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย จึงถือว่าไม่เป็นอันตรายแก่กาย แต่เป็นการกระทำที่เป็น อันตรายแก่จิตใจ³⁵

ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ จิตติ ตั้งศรัทภัย ได้ให้ความเห็นไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา ดังนี้

ปัญหาในคดีนี้ ในส่วนที่ว่า ผลของการใช้ยากดประสาทหนักเกินไปให้ผู้ป่วยเสียหายนัดมึ ทำให้อันตราย หมดสติไปเกือบจะทันทีเป็นเวลา 12 ชั่วโมง จึงเห็นคนเสียหายนัดมึ ผลถึงขนาดนี้เป็นอันตรายแก่จิตใจ ตามความหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และมาตรา 339 วรรคสามหรือไม่ การใช้สารที่เป็นยากดประสาทให้กินเป็นการกระทำให้เกิดผลแก่จิตใจ ผลนั้นถึงขนาดที่ใดชื่อว่า เป็นอันตรายหรือไม่ เป็นข้อยากที่จะต้องพิจารณาตามแนวที่ศาลได้วินิจฉัยไว้โดยเทียบเคียงกับความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไปเป็นหลัก คำว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจนี้ ตาม มาตรา 254 เดิมในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ใช้คำว่า "ทุพพลภาพหรือวิกลจริต"

³⁵ ชูเชิด รักตะบุตร, "การกระทำอันเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ", หน้า 123-124.

จากร่างภาษาอังกฤษที่ว่า injure the body or mind ซึ่งตามตัวอักษรก็แปลว่าทำ ความเสียหายแก่กายหรือจิตใจ โดยเป็นที่เข้าใจกันว่า ถึงทพผลภานหรือวิกลจริตนี้เป็นการ เกินและหนักไป ศาลจึงพิจารณาตามความหมายที่ควรจะเป็น ในมาตรา 295 และมาตรา 339 จึงใช้คำว่า เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันตามบรรทัดฐาน ที่เคยมีมา เมฆอมตสติจนรุ่งเช้าจึงรู้สึกตัวไม่ถือเป็นวิกลจริตตามมาตรา 254 กฎหมาย ลักษณะอาญาเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 518-520/2482) เรื่องนี้เห็นกรณีตามกฎหมายมาตรา 254 เดิมซึ่งใช้คำว่า วิกลจริต ต่อมา อาการวังเวียนคลั่งได้ไม่ได้สติคล้ายเป็นบ้าไป 15 ชั่วโมง ถือเป็นการทำร้ายถึงวิกลจริตตามมาตรา 254 (คำพิพากษาฎีกาที่ 626/2493) เรื่องหลังนี้จะสมเหตุผลมากกว่าและใกล้เคียงกับฎีกาปัจจุบัน ส่วนการทำให้โกรธให้กลัว ให้เสียใจ เป็นอารมณ์ซึ่งเป็นอาการอันเกิดจากจิตใจ ไม่ใช่ตัวจิตใจโดยแท้ ไม่เป็นอันตราย แก่จิตใจ อาการวังเวียนเป็นไข้เป็นผลทางประสาทจากจิตใจเกิดแก่กายมากกว่าเกิดแก่จิตใจ น่าจะพิจารณาในแง่เป็นอันตรายแก่กายหรือไม่มากกว่าเป็นอันตรายแก่จิตใจ จิตใจเป็นที่เกิด ของความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกสำนึก ประสาทและอาการทางประสาทเป็นเรื่องของร่างกาย หมดสติเป็น เรื่องของจิตใจ แต่เกิดจากการใช้สารระงับประสาท เป็นการกระทำแก่กายให้ เกิดผลเป็นอันตรายแก่จิตใจนั่นเอง

โดยสรุป การใช้ยากดประสาทให้เกินเป็นการกระทำต่อกายเพราะประสาทเป็นส่วนของ ร่างกาย แต่ไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กาย แต่อาการที่เป็นผลเกิดแก่จิตใจ คือสลบหมดสติ เป็นผลแก่จิตใจ หมดสติถึง 12 ชั่วโมง ถือเป็นอันตรายแก่จิตใจ หากสลบเพียงชั่วคราวไม่ถือ เป็นอันตรายแก่จิตใจ (คำพิพากษาฎีกาที่ 680/2488, 569/2496)

แม้ว่าในด้านวิธีพิจารณาความจะถือว่า คดีดังกล่าวจะได้ยุติลงตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกา แล้ว แต่ในแง่ของความเห็นทางกฎหมายต่อปัญหาที่ย่อมยังไม่เป็นที่ยุติ ดังที่อาจารย์ ชูเชิด รักตะบุตร มีความเห็นส่วนตัวในเรื่องนี้ว่า การกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจนี้น่าจะหมายถึงการ กระทำที่ทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดพยาธิแก่จิตใจ กล่าวคือ การกระทำจะต้องเป็นผลให้ผู้ถูกกระทำเกิด อาการทางจิตหรือจิตประสาทไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือตลอดไป แต่มิใช่การกระทำที่ทำให้เกิด ผลทางด้านความรู้สึกหรือความมีสติสัมประดี ความมีสติรู้สึกตัว หรือการหมดสติหลับไป ดังนี้เห็นการที่ เอายาสลบหรือยานอนหลับหรือผสมเครื่องดื่มทำให้ผู้เสียหายหมดสติหลับไป 10 ชั่วโมง และเมื่อ หมดฤทธิ์ยา ผู้เสียหายฟื้นขึ้นโดยไม่มีอาการทางจิตประสาทหรือพยาธิทางจิตใจน่าจะถือได้ว่ามี

ได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ แต่เป็นการกระทำให้เกิดอันตรายแก่กาย และนอกจากนั้น ถ้าได้สติแล้ว ผู้เสียหายมีอาการไม่สบายต้องรักษาตัวเกินกว่า 20 วัน ก็น่าจะถือได้ว่า ก่อให้เกิดอันตรายแก่กายถึงสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 297 ด้วย³⁶

ด้วยเหตุนี้ ความเห็นทางกฎหมายในเรื่องลักษณะอาการที่ถือว่าเป็น "อันตรายแก่จิตใจ" จึงยังไม่อาจหาข้อสรุปที่แน่นอนได้ และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเป็นบรรทัดฐานในเรื่องนี้ได้เพียงใด ก็คงต้องรอดูแนววินิจฉัยในคดีต่อ ๆ ไปว่า จะดำเนินตามความเห็นและคำพิพากษาศาลฎีกาหรือไม่ แต่ก็อาจได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ความผิดอาญาฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่จิตใจนี้ เป็นคดีชั้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลฎีกาเป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งไม่อาจทราบสาเหตุที่แน่ชัดได้ว่า เป็นเพราะคดียุติในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ หรือเป็นเพราะปัญหาการเกิดอันตรายแก่จิตใจ ไม่ได้รับความสนใจหรือขาดความเข้าใจในเรื่องนี้ ซึ่งหากเป็นเพราะสาเหตุประการหลังแล้ว การสร้างความชัดเจนแน่นอนในเรื่อง "อันตรายแก่จิตใจ" ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ในอันที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวต่อไป

5.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับ "อันตรายแก่จิตใจ" จากคดีต่างประเทศ

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยเกี่ยวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจนั้น จะพบว่าคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวนมากได้ตัดสินไว้ในประเด็นที่ว่า บาดแผลหรืออาการเจ็บป่วยเพียงใดถือว่ามีขึ้นเป็น "อันตรายแก่กาย" หากมีคำพิพากษาศาลฎีกาเพียง 3-4 ฎีกาเท่านั้นที่ได้ตัดสินในประเด็นของ "อันตรายแก่จิตใจ" และในบรรดาคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านั้นมิได้มีการอธิบายหรือสร้างหลักเกณฑ์ใด ๆ อันจะเป็นแนวทางการวินิจฉัยในเรื่องอันตรายแก่จิตใจเลย

ในทางการแพทย์นั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ความผิดปกติทางจิตหรือโรคทางจิตเวชบางชนิดที่เป็นผลจากการถูกทำร้าย ย่อมถือได้ว่าเป็น "อันตรายแก่จิตใจ" และนอกจากนั้น การกระทำบางอย่างที่มีผลต่อจิตใจโดยตรง เช่น การขู่ การทำให้ตกใจกลัว นอกจากจะมีผลต่อจิตใจ

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124-125.

แล้วยังอาจทำให้เกิดอาการหรือโรคทางกายขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในแง่ของกฎหมายนั้น ยังไม่มีคำนิยามทางฎีกาใดวางแนวทางไว้สำหรับกรณีเหล่านี้

แต่จากการศึกษาคดีและคำพิพากษาของต่างประเทศ พบว่ามีคดีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอยู่หลายคดี จึงควรที่จะนำมาศึกษาเทียบเคียงกับปัญหาเรื่อง "อันตรายแก่จิตใจ" ทั้งนี้จะพบว่าศาลต่างประเทศได้ให้ความสนใจในเรื่องความเสียหายทางจิตใจนี้มาก ดังที่ศาลได้กล่าวไว้ในคดี Mason V. Gray (1967) ว่า

การทำงานอย่างเป็นระเบียบและปกติของจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์นั้น สำคัญเช่นเดียวกับการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของเขา มนุษย์มีสิทธิ์ที่จะปลอดจากความบอบช้ำทางจิตใจเท่าเทียมกับที่เขามีสิทธิ์ที่จะอยู่ได้โดยปราศจากบาดแผลบนร่างกาย...

ความเจ็บป่วยทางจิตใจ (mental illness) นี้จะได้รับความสนใจอย่างแท้จริงเมื่อไม่นานมานี้ โดยที่การบาดเจ็บทางจิตใจ (mentally injured) นั้นจำเป็นต้องไม่ได้และวัดได้ยาก จะต้องอาศัยความรู้ทางจิตวิทยาและจิตศาสตร์เข้าช่วย ฉะนั้น อุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะทางจิต (psychic character) เช่น กรณีที่ผู้เสียหายตื่นตระหนก (fright) หรือได้รับความกระทบกระเทือน (shock) ทางจิตใจเพียงอย่างเดียวโดยที่ไม่ได้รับบาดเจ็บทางกายเลยอย่างที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ความกระทบกระเทือนทางประสาท (nervous shock) ความทุกข์ทางจิตใจ (mental distress) การรบกวนทางจิตใจ (mental disturbance) ภาวะแปรปรวนทางจิตใจ (mental derangement) หรือบาดเจ็บทางจิต (psychic trauma) เหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก³⁷

ในปี ค.ศ. 1896 ศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้กล่าวไว้ในคดี Slone v. Southern California Railway Company ว่า

ความเชื่อมโยงกันของจิตและร่างกายในหลาย ๆ ด้านนั้น ใกล้ชิดกันมากจนกระทั่งเราไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของมันที่มีอยู่ต่อกันได้ เราต้องยอมรับว่าความกระทบกระเทือน

³⁷ พิศวาท สุกนธพันธ์, "ความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์"

ทางประสาทหรืออาการโรคกลับ (paroxysm)³⁸ หรือการรบกวนต่อระบบประสาทที่แตกต่างกัน จากความเจ็บปวดทางจิตใจ และอยู่ในแวดวงของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์มากกว่าทางจิตศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า การจู่โจมของความตึงเครียดที่กั้นกั้นใดหรือการกระทำที่ทำให้ตัวบุคคลไปสู่ภัยที่ใกล้จะถึงจนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทางระบบประสาทในตัวเขา ทำให้คนที่แข็งแรงกลายเป็นคนที่อ่อนแอและขี้ตื่น ประสาทและศูนย์รวมประสาทของร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทางกายภาพ ไม่เพียงแต่จะไวต่อความเจ็บป่วยที่เกิดจากเหตุภายนอกที่จะมาทำให้ระบบอ่อนแอลงหรือมาทำลายระบบนั้นเท่านั้น แต่ยังอาจจะถูกทำลายหรือทำให้อ่อนแอลงได้ด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นแก่จิตของเขา ถ้าประสาทเหล่านี้หรือระบบประสาททั้งหมดถูกกระทบกระเทือน และได้เกิดมีการบาดเจ็บทางกายขึ้น ถ้าสาเหตุเบื้องต้นของการบาดเจ็บนี้เป็นการละเมิดแล้ว ก็ไม่สำคัญว่าการบาดเจ็บนั้นจะเป็นผลโดยตรงจากการกระทบหรือโดยทางอ้อมจากการกระทำบางอย่างต่อจิตใจ

หลักการที่กล่าวแล้วนี้อาจเทียบเคียงได้กับข้อเท็จจริงในคดี Mitchell v. Rochester Ry. Co. (1896) ซึ่งมีว่า ขณะที่โจทก์กำลังยืนอยู่ที่ทางแยกของถนนและกำลังรอโอกาสที่จะขึ้นรถม้าคันหนึ่งของจำเลยซึ่งจอดอยู่ ขณะที่โจทก์กำลังจะก้าวขึ้นรถ รถม้าอีกคันหนึ่งของจำเลยก็วิ่งมาตามถนนดังกล่าวและเข้ามาใกล้กับตัวโจทก์ จนกระทั่งโจทก์ต้องยืนอยู่ระหว่างหัวของม้าลากรถคันนั้น โจทก์ให้การว่า เนื่องจากความตึงเครียดและความตื่นตัวที่เกิดขึ้นจากการที่รถม้าเข้ามาใกล้ โจทก์จึงหมดสติและผลที่ตามมาก็คือโจทก์แท้งลูกและเจ็บป่วย คำให้การทางการแพทย์แสดงว่าความกระทบกระเทือนทางจิตใจที่โจทก์ได้รับขณะนั้น เพียงพอที่จะทำให้เกิดผลเช่นนั้น³⁹

³⁸ paroxysm หมายถึง อาการโรคกลับ อาการโรคจับ อาการไข้จับ

โปรดดู พจนานุกรมศัพท์แพทย์ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2523), หน้า 122.

³⁹ พิศวาท สุคนธ์พันธุ์, "ความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์", หน้า 172-173.

นอกจากนั้น ความกระทบกระเทือนทางประสาทอันเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือด้วยความประมาทเลินเล่อ ก็เป็นเหตุฟ้องร้องได้ ตัวอย่างเช่น ในคดี *Wilkinson v. Downton* (1896) จำเลยในคดีนี้หลอกโจทก์ว่า สามีมองโจทก์ประสบอุบัติเหตุร้ายแรง จำเลยกล่าวถ้อยคำเหล่านี้ด้วยความตั้งใจที่จะให้โจทก์เชื่อว่า เป็นความจริง และโจทก์ก็เชื่อเช่นนั้นจริง ๆ ผลที่ตามมาคือ โจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทซึ่งทำให้โจทก์ล้มป่วย ศาลตัดสินว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเหตุฟ้องร้องได้ หรือในคดี *Janvier v. Sweeney* คำเท็จหรือคำข่มขู่ที่กล่าวออกมา โดยผู้กล่าวรู้และคาดเอาไว้ว่าคำเท็จและคำข่มขู่เช่นนั้น จะทำให้เกิดการบาดเจ็บทางกายต่อคนที่เขาได้กล่าวคำเหล่านี้ ย่อมใช้เป็นเหตุฟ้องร้องได้⁴⁰

ในเรื่องความต้นตระหนกนั้น ศาลได้ขยายความไปถึงกรณีความหวาดกลัวต้นตระหนกจากภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นกรณีที่สามารถจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างสมเหตุสมผล (reasonable foreseeability) เช่น ในคดี *Hambrook v. Stokes Bros.* (1925) ลูกจ้างของจำเลยได้จอดรถบรรทุกทิ้งไว้บนยอดเนินของถนนสายหนึ่ง โดยติดเครื่องยนต์ทิ้งไว้ และมีได้จัดการป้องกันที่เหมาะสมไว้ รถบรรทุกคันดังกล่าวได้เคลื่อนตัวลงมาจากเนินตามทางลาดชันอย่างรวดเร็ว ภรรยาโจทก์ได้เห็นรถที่ไม่มีคนขับคันนี้พุ่งลงมาตามทางโค้งซึ่งเธอเพิ่งแยกทางกับบุตร 2 คน ภรรยาโจทก์ตกใจมากและเป็นห่วงต่อความปลอดภัยของบุตร คิดว่าบุตรต้องสวนทางกับรถบรรทุกคันนี้แน่ ๆ และเกือบที่ทันใดนั้นก็มีคนบอกเธอว่าเด็กคนหนึ่งที่มีลักษณะรูปร่างลักษณะตรงกับบุตรของเธอได้รับบาดเจ็บ ด้วยความต้นตระหนกและความกระวนกระวายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ภรรยาของโจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทจนล้มป่วยและเสียชีวิต ศาลอุทธรณ์ที่วินิจฉัยคดีนี้ถือว่าฝ่ายจำเลยต้องรับผิดชอบในความตายของภรรยาโจทก์ แม้ว่าความกลัวของเธอเป็นความกลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่บุตรของเธอมิใช่ความกลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตัวเธอเองก็ตาม⁴¹

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 175-176. และอุทิศ วีรวัดณ์ "ปัญหาในเรื่องค่าเสียหายสำหรับความตกใจเสียขวัญ" บทสันนิษฐาน (มกราคม 2509) : 37-39.

คดีทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทบกระเทือนทางจิตใจที่ก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางกาย แต่ในคดี Johnson v. State (1975) เป็นการกระทำโดยประมาทซึ่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ โดยมีข้อเท็จจริงว่าโรงพยาบาลแห่งหนึ่งแจ้งข่าวที่ผิดพลาดต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุตรสาวของผู้ป่วยว่า มารดาของโจทก์เสียชีวิตแล้ว ผลของข่าวที่ผิดพลาดนี้ประกอบกับการที่โจทก์ต้องไปศุภกัมภ์ ไหมมารดาของโจทก์ทำให้โจทก์ฝันร้ายเกี่ยวกับความตายครั้งแล้วครั้งเล่า เกิดความยากลำบากในการตั้งสมาธิ มีความฉุนเฉียว ตึงเครียด กระวนกระวาย และไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จิตแพทย์ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยเห็นม้องต้องกันว่าโจทก์มีอาการโรครจิตเนื่องจากมีความกังวลหรือความหวาดกลัวตลอดเวลา (anxiety neurosis) ศาลตัดสินว่า โรงพยาบาลเป็นผู้ทำให้เกิดความเจ็บป่วย (injury) นี้โดยตรงต่อโจทก์โดยความประมาทเลินเล่อในการส่งข่าวสาร⁴²

ตัวอย่างจากคดีละเมิดที่กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าในต่างประเทศได้ให้ความสนใจกับกรณีผู้เสียหายได้รับอันตรายทางจิตใจและมีความผิดปกติทางจิตใจหรืออารมณ์เกิดขึ้น ไม่ว่าจะมีการกระทบกระทั่งทางร่างกายหรือเกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือไม่ก็ตาม และในชั้นศาลก็ยอมรับในเรื่องนี้ และไม่ปฏิเสธที่จะให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย แม้ว่าในขณะนั้นวงการกฎหมายของไทยจะยังไม่เกิดประเด็นปัญหาที่เด่นชัดเกี่ยวกับกรณีนี้ ไม่ว่าจะในคดีอาญาหรือคดีละเมิด แต่การศึกษาในเรื่องดังกล่าวก็น่าที่จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญกับปัญหาที่อาจจะเคยถูกมองข้าม เช่น เรื่องอันตรายแก่จิตใจนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมสืบไป

⁴²พิศวาท สุคนธ์พันธุ์, "ความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์", หน้า 177.

ในเรื่องการฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจในคดีละเมิดนั้น ในระยะแรกศาลปฏิเสธที่จะยอมรับความเสียหายทางจิตใจเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการบาดเจ็บทางกาย หรือไม่มีตัวเชื่อมโยงแห่งการกระทบกระทั่งทางกาย แต่ต่อมา ศาลบางแห่งก็ยอมให้ค่าเสียหายแก่โจทก์เพื่อทดแทนความเจ็บป่วยที่เกิดจากความตึงเครียดและการเจ็บป่วยทางอารมณ์ โดยให้เหตุผลว่า มีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่แสดงถึงความต่อเนื่องระหว่างเหตุและผล ความหนักหน่วงของภัยที่ได้รับรวมทั้งการรับรองถึงความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นแก่โจทก์

5.3 ข้อพิจารณาเรื่อง "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" กับความผิดอาญาฐานอื่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 นั้น จะพบว่า ความผิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงหรือหลวมช้อยกับความผิดอาญาฐานอื่น ซึ่งควรที่จะได้นำมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า การกระทำความผิดอาญาฐานนั้น ๆ ได้ก่อให้เกิดผลอันอาจถือว่าเป็น "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ตามถ้อยคำในมาตรา 295 หรือไม่

5.3.1 การพยายามกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

การพยายามทำร้ายร่างกายถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80 การกระทำความผิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงอย่างยิ่งกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 295 และความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 391 ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

ใช้ดาบไล่ฟันผู้เสียหายห่าง 3 วา ผู้เสียหายหนีขึ้นเรือน มีผู้มาห้าม จำเลยหนีไม่ได้ มีความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 295, 80 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1203/2500)

ใช้มีดดาบแทงทำร้ายถูกชายโครง มีรอยช้ำแดงโตกลมครึ่งเซนติเมตร รักษาประมาณ 5 วันหาย ยังถือไม่ได้ว่าเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย จึงผิดเพียงมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 889/2507)

จำเลยถือมีดพร้ายาวประมาณ 2 คอกในท่าเงื้อง่าจะฟัน วิ่งไล่ตามหลังผู้เสียหายไปเป็นระยะทาง 10 วา และห่างกันเพียง 2 วา การกระทำของจำเลยดังนี้ ใกล้เคียงต่อผลแห่งการทำร้าย ถือว่าเป็นการลงมือกระทำความผิดแล้ว แต่กระทำไปไม่ตลอด เพราะผู้เสียหายวิ่งเร็วจำเลยไล่ไม่ทัน แม้หนีไม่สำเร็จก็ต้องมีความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 276/2515)

จำเลยทั้งสองร่วมเสกสุรากัน จำเลยที่ 2 พูดว่าจะทำร้ายผู้เสียหาย จำเลยที่ 2 ไปหาผู้เสียหาย จำเลยที่ 1 ก็ตามไปด้วย และยื่นสมทบให้กำลังใจจำเลยที่ 2 แล้วจำเลยที่ 2 ถ่มมีดไล่แทงผู้เสียหายซึ่งยืนห่างระยะ 1 วา แต่ผู้เสียหายวิ่งหนีได้ทัน เร็วได้ทัน จึงแทงไม่ได้สมความตั้งใจ ดังนั้นจึงมีความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 295, 80 จำเลยที่ 1 วิ่งไล่ไปด้วยถือว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดร่วมกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2519)

จำเลยใช้มีดดาบฟันทำร้ายผู้เสียหาย ปรากฏบาดแผลตามรายงานชั้นสูตรว่ามีบาดแผลที่สะบักซ้าย 2 แผล เป็นรอยถลอกเป็นทางกว้าง 1 เซนติเมตร ยาว 2 เซนติเมตร ลึกหนึ่งถลอก ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ศาลฎีกาเห็นว่ายังไม่เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 นิพากษาแก้ว่า จำเลยมีความผิดตามมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2520)

ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำโดยใช้อาวุธทั้งสั้น แต่แนวคำวินิจฉัยต่างกันเป็น 2 กรณีคือ กรณีที่ 1 ใช้อาวุธไล่ฟัน แต่ฟันไม่ถูก ตัดสินว่าเป็นความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ประกอบด้วยมาตรา 80 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1203/2500, 276/2515, 40/2519) ส่วนกรณีที่ 2 นั้นใช้อาวุธฟันถูกร่างกายของผู้ถูกทำร้าย แต่เกิดบาดแผลเล็กน้อยไม่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตัดสินว่ามีความผิดตามมาตรา 391 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 889/2507, 149/2520)

จากแนววินิจฉัยดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นว่า การที่จำเลยใช้อาวุธฟันผู้เสียหาย โดยเจตนาจะทำร้าย แต่ฟันไม่ถูก จึงมีความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295, 80 แต่ถ้าใช้อาวุธฟันผู้เสียหายโดยเจตนาจะทำร้ายเช่นเดียวกัน และฟันถูกผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กาย กลับมีความผิดตามมาตรา 391 ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษและเป็นบทที่เบากว่า เช่นนั้น น่าจะพิจารณาว่ากรณีที่ฟันถูก แต่บาดแผลไม่ถึงกับเป็นอันตรายแก่กายนั้น นอกจากจะมีความผิดตามมาตรา 391 แล้ว ก็น่าจะมีความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295, 80 อีกบทหนึ่งด้วยหรือไม่ อย่างไรก็ดี ปัญหาเมื่อได้เป็นประเด็นที่วินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว⁴³

⁴³โปรดดู ปรีดี สุจริตกุล, "คำพิพากษาศาลฎีกา" บทบัญญัติ เล่มที่ 34 ตอนที่ 3, 2520 : 475-479.

แต่หากจะพิจารณาถึงความแตกต่างของลักษณะการกระทำ ตามที่บทบัญญัติ มาตรา 295 ใช้คำว่า "ทำร้าย" ในขณะที่มาตรา 391 ใช้คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" แล้ว การพิจารณาในประเด็นนี้ก็จะอาจจะเป็นหลักเกณฑ์อีกประการหนึ่งในการวินิจฉัยความผิดมาตรา 295 (ประกอบกับมาตรา 80) และมาตรา 391 นอกเหนือจากข้อพิจารณาในเรื่องอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในเรื่องความแตกต่างกันของคำว่า "ทำร้าย" และ "ใช้กำลังทำร้าย" ซึ่งมีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่หนึ่งมีความเห็นว่า ทั้งสองคำนี้มีความหมายอย่างเดียวกัน⁴⁴ แต่ฝ่ายที่สองเห็นว่า "การใช้กำลังทำร้าย" หมายความว่า การใช้กำลังทางกายภาพของผู้กระทำเพียงอย่างเดียว โดยมิได้ใช้อาวุธหรือวัตถุอื่นใดประกอบด้วย⁴⁵ ในกรณีดังกล่าว หากแยกขอบเขตของการ "ใช้กำลังทำร้าย" ออกจากการ "ทำร้าย" ตามแนวความคิดของฝ่ายที่สองแล้ว ก็อาจจะทำให้สามารถวินิจฉัยความผิดตามมาตรา 295 (ประกอบกับมาตรา 80) และมาตรา 391 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากพฤติการณ์ของการกระทำ ประกอบกับผลของการกระทำแทนที่จะพิจารณาแต่เพียงบาดแผลที่เกิดขึ้นว่า ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือไม่ ซึ่งจากหลักการดังกล่าวศาสตราจารย์ นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ ได้แสดงไว้ตามตารางดังต่อไปนี้⁴⁶

⁴⁴ สฎชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 46. และ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 62.

⁴⁵ จิตติ ติงศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1980., หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 341-606. และ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การกระทำของแพทย์ต่อร่างกายผู้ป่วย (ในขอบเขตของการประกอบวิชาชีพ) กับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย" วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) : 191.

⁴⁶ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

เจตนา	พฤติการณ์ของการกระทำ	ผลของการกระทำ	ความผิด
1. รู้สำนึกและ 2. ประสงค์ให้เกิด อันตรายแก่กาย หรือยอมเสี่ยง เห็นว่าจะเกิด อันตรายแก่กาย	ใช้กำลังกายภาพเพียง อย่างเดียวโดยไม่ใช้อาวุธ	ไม่ถึงขนาดเป็น อันตรายแก่กาย	ใช้กำลังทำร้าย ป.อาญา ม.391
	กระทำโดยมีอาวุธ หรือวัตถุอันตราย	ถึงขนาดเป็นอันตราย แก่กาย	ทำร้ายร่างกาย ป.อาญา ม.295
		ไม่ถึงขนาดเป็น อันตรายแก่กาย	พยายามทำร้ายร่างกาย ป.อาญา ม.295, 80
		ถึงขนาดเป็นอันตราย แก่กาย	ทำร้ายร่างกาย ป.อาญา ม.295

ตามหลักการดังกล่าวการกระทำที่มีลักษณะเป็นการทำร้ายโดยสภาพนั้น สามารถแบ่งออกเป็น การใช้กำลังทำร้ายและการทำร้าย และแยกผลของการกระทำในแต่ละกรณี ออกจากกัน โดยหลักการนี้จะเห็นความแตกต่างได้ว่า ความผิดตามมาตรา 391 จะมีได้เพียงกรณี เดียวคือ การใช้กำลังทำร้าย (โดยไม่ใช้อาวุธ) และผลของการกระทำไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่ กายเท่านั้น ส่วนความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 จะต้องมีผลถึงขนาดเป็นอันตรายแก่ กายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะใช้กำลังกายภาพอย่างเดียวหรือใช้อาวุธด้วยก็ตาม ส่วนกรณีที่ใช้อาวุธทำ ร้าย ไม่ว่าจะหนักผิด (ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 276/2515) หรือหนักถูก แต่ไม่เกิดบาดแผล หรือเกิดบาดแผลเล็กน้อย (ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2520) ต่างก็ถือได้ว่าเป็นการ พยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80⁴⁷

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193.

อย่างไรก็ดี การพิจารณาปัญหาดังกล่าว สามารถอธิบายได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยใช้หลักการเรื่องเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสองและวรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า

"การกระทำโดยเจตนา ได้แก่การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะที่ได้ยวักยอนผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดจะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า "เจตนา" ประกอบด้วยส่วนรู้และส่วนต้องการ⁴⁸ ส่วนรู้ของเจตนาคือ รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด เช่น ในการทำร่างกายผู้อื่น ผู้กระทำจะต้องรู้ว่า กรรมของการกระทำนั้นเป็นเมฆุญย์ ส่วนต้องการของเจตนาแบ่งได้เป็น 2 ประการคือ เจตนาประสงค์ต่อผล และเจตนายอมเล็งเห็นผล

เจตนาประสงค์ต่อผลหรือเจตนาโดยตรง (dol direct) คือ ความประสงค์ต่อผลที่ผู้กระทำมีอยู่ในขณะที่กระทำ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลของการกระทำนั้นแล้ว ผลนั้นน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ ไม่เป็นข้อสำคัญ โดยเหตุนี้ แม้ผลที่ประสงค์นั้นจะไม่มีทางบรรลุผลได้อย่างแน่แท้ก็ยังได้ชื่อว่ากระทำโดยเจตนา

ส่วนเจตนายอมเล็งเห็นผลหรือเจตนาโดยอ้อม (dol indirect) นั้นหมายถึงการที่ผู้กระทำยอมเล็งเห็นผลของการกระทำ ผู้กระทำอาจไม่ประสงค์ให้เกิดผลอันทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดขึ้น แต่ถ้าผู้กระทำยอมเล็งเห็นผลนั้นแล้วก็ต้องถือว่า ผู้กระทำมีเจตนาดุจเดียวกับได้กระทำโดยประสงค์ต่อผลที่เล็งเห็นนั้นด้วยเหมือนกัน⁴⁹

กรณีใช้อาวุธทำร้ายร่างกายผู้อื่น แต่ไม่เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้ถูกทำร้ายนั้น หากพิจารณาเฉพาะผลของการกระทำ ก็อาจจะเห็นว่าเป็นเพียงความผิดลหุโทษ

⁴⁸ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 20.

⁴⁹ จิตติ ตังศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1 พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2521), หน้า 192-195.

มาตรา 391 (ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 889/2507 และ 149/2520) แต่ถ้านำหลักการในเรื่องเจตนามาใช้พิจารณาการกระทำดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า การที่ผู้กระทำใช้อาวุธในการทำร้ายผู้อื่น ผู้กระทำย่อมมีเจตนาในการทำร้าย อันประกอบด้วย การที่ผู้กระทำรู้ว่าผู้ที่จะทำร้ายนั้นเป็นมนุษย์ และด้วยพฤติการณ์ใช้อาวุธในการทำร้ายนั้นแสดงว่า ผู้กระทำย่อมมีเจตนาประสงค์ต่อผลในอันที่จะทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับอันตราย หรือยอมเสี่ยงเห็นผลได้ว่า ผู้ถูกทำร้ายต้องได้รับอันตรายจากอาวุธที่ใช้นั้น ด้วยเหตุนี้ พฤติการณ์ของการใช้อาวุธ จึงเป็นเครื่องบ่งชี้อย่างชัดเจนถึงเจตนาของผู้กระทำว่ามีเจตนาทำร้ายผู้อื่นถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 ฉะนั้น การใช้อาวุธทำร้ายร่างกายผู้อื่น แต่ไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการตีหรือยิง ไม่ถูกผู้อื่น หรือพินหรือยิงถูกผู้อื่น แต่ไม่เกิดบาดแผลหรือเกิดบาดแผลเพียงเล็กน้อย จึงเป็นความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายผู้อื่นตามมาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80 มิใช่เป็นเพียงความผิดลหุโทษตามมาตรา 391 ทั้งนี้ โดยพิจารณาตามหลักการเรื่องเจตนาตนเอง

จากกรณีดังกล่าวแล้ว ย่อมเห็นได้ว่า คำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ยังมีผลเชื่อมโยงไปถึงความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายอีกด้วย และโดยที่หลักเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะความผิดซึ่งมีความใกล้เคียงกัน ในกรณีดังกล่าวยังไม่เป็นที่แน่นอน ดังนั้นการพิจารณาหาขอบเขตของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" เพื่อแบ่งแยกความผิดตามมาตรา 295 และความผิดตามมาตรา 391 ให้ชัดเจน ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80 อีกด้วย

5.3.2 ความผิดฐานขู่ คุกผู้อื่น ให้เกิดความกลัวหรือความตกใจ

มาตรา 392 ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือความตกใจ โดยการขู่ คุก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

"ขู่ คุก" คือแสดงว่าจะทำให้เกิดภัยแก่เขา ซึ่งจะเป็นภัยที่เกิดขึ้นในทันที หรือต่อไปภายหน้าก็ได้ อาจกระทำได้ทั้งโดยกิริยาวาจาโดยตรง หรือกระทำอย่างอื่นให้เข้าใจ เช่นนั้น การขู่ คุกดังกล่าวต้องกระทำโดยเจตนา กล่าวคือผู้กระทำต้องรู้ว่าเป็นการขู่ คุก และการขู่ คุกที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 392 นี้ จะต้องเกิดผลคือ ทำให้ผู้ถูกขู่ คุกเกิดความตกใจหรือ

ความกลัว ไม่ว่าจะการขู่^{๕๐}นั้นจะสามารถกระทำได้หรือไม่^{๕๐}

ความผิดฐานขู่^{๕๐}ซึ่งผู้อื่นให้เกิดความกลัวหรือตกใจตามมาตรา 392 นี้ กับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย อาจเป็นกรณีการกระทำกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ดังจะเห็นได้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2509 ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า การกระทำที่นายเง้าจำเลย ร่วมกับนายศิริจำเลยยื่น นายศิริถือมีดตรงเข้าจะแทงนายมันซึ่งยืนห่างในระยะ 1 วา สามารถที่จะทำร้ายได้ หากนายมันโดดหนีและวิ่งหนีขึ้นเรือนได้ทัน จึงแทงนายมันไม่ได้สมความตั้งใจ แม้จะไม่ได้ตัวนายมันผู้เสียหายมาสืบว่าเกิดความกลัวหรือความตกใจในการกระทำของจำเลยหรือไม่ก็ต่อกิริยาอาการและคำพูดที่นายมันผู้เสียหายแสดงออกโดยพูดว่า ผมไม่สู้ และวิ่งหนีไปเมื่อนายศิริถือมีดตรงเข้ามาจะข่มเหง แสดงว่านายมันกลัวภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ตนแล้ว แต่ศาลฎีกาเห็นว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดความกลัวหรือความตกใจในเบื้องต้นรวมอยู่เป็นส่วนหนึ่งของความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายแล้ว และเป็นบทที่มีโทษเบากว่า จึงลงโทษฐานพยายามทำร้ายร่างกายอันเป็นบทที่หนักกว่าบทเดียว

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ความผิดต่อร่างกายตามมาตรา 295 และมาตรา 391 มีความใกล้เคียงกับความผิดฐานขู่^{๕๐}ซึ่งผู้อื่นให้เกิดความกลัวหรือความตกใจตามมาตรา 392 นี้ หรืออาจเป็นการกระทำกรรมเดียว แต่เป็นความผิดทั้งมาตรา 392 และมาตรา 295 ก็ได้ กล่าวคือ การทำร้ายหรือใช้กำลังทำร้าย ตามมาตรา 295 และมาตรา 391 หรือการพยายามกระทำความผิดดังกล่าว^{๕๑} อาจมีลักษณะเป็นการ "ขู่^{๕๐}ซึ่งผู้" ตามมาตรา 392 ด้วยก็ได้

แต่ความผิดตามมาตรา 392 นั้น ต้องการผลที่เกิดจากการขู่^{๕๐}ซึ่งผู้เพียงแต่ความกลัวหรือความตกใจ และมีได้กำหนดระดับของความกลัวหรือความตกใจไว้ ดังนั้น การขู่^{๕๐}ซึ่งผู้อื่นให้เกิดความกลัวหรือความตกใจ อันจะเป็นความผิดตามมาตรา 392 นี้ จึงไม่ต้องถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจแต่อย่างใด

^{๕๐}จิตติ ดิงศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3,

หน้า 2892.

โปรดเทียบกับความผิด Assault (หรือ Psychic Assault) ตามกฎหมายระบบคอมมอนลอว์^{๕๑} นั้น ต้องเป็นการขู่ว่าจะทำร้ายในทันทีทันใดนั้น

แต่การชู้ชู้ดังกล่าวนั้น อาจเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ได้ หากการชู้ชู้ที่กระทำนั้นทำให้ผู้ถูกชู้เกิดความกลัวหรือความตกใจมากจนถึงขนาดเป็น "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ดังที่ในทางการแพทย์ยอมรับว่า การชู้ การทำให้ตกใจ การทำให้กลัว อาจมีผลทำให้ผู้ถูกชู้เกิดอาการแปรปรวนทางจิตใจ อาจเกิดโรคประสาทหรือโรคจิตได้ และมีผลเชื่อมโยงไปถึงการเกิดอาการหรือโรคทางกาย โดยมีต้นเหตุของอาการอยู่ที่จิตใจ ซึ่งกรณีเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ⁵¹ ฉะนั้น หากพิสูจน์ได้ว่า ความกลัวหรือความตกใจนั้นได้ก่อให้เกิดอาการทางกายหรือทางจิตใจอันถือได้ว่าเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้ถูกชู้ชู้แล้ว การชู้ชู้ที่กระทำนั้นย่อมเป็นความผิดสำเร็จตามมาตรา 295 ด้วย -

ในกรณีของการพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80 ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2509 ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการที่จำเลยพยายามจะใช้มีดทำร้ายผู้เสียหายนั้น ได้ก่อให้เกิดความตกใจหรือความกลัวแก่ผู้เสียหาย อันเป็นความผิดตามมาตรา 392 แล้ว แต่ความตกใจกลัวนั้นยังไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่จิตใจของผู้เสียหาย จึงเป็นปัญหาว่ากรณีดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดเดียว แต่เป็นความผิดตามมาตรา 392 และความผิดฐานพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295, 80 หรือ เป็นความผิดตามมาตรา 391 เพราะกรณีดังกล่าวไม่เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้เสียหาย

การพิจารณาปัญหาดังกล่าว อาจพิจารณาจากการกระทำและผลของการกระทำได้ว่า หากเป็นเพียงการชู้ชู้ที่ก่อให้เกิดผลเพียงแต่ผู้ถูกชู้เกิดความตกใจกลัว เช่นนี้จะมีความผิดตามมาตรา 392 แต่หากการชู้ชู้ที่มีลักษณะของการใช้กำลังทำร้ายประกอบด้วย และความตกใจกลัวนั้นไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่จิตใจ ก็อาจเป็นความผิดตามมาตรา 391 อันเป็นความผิดลหุโทษเช่นเดียวกับมาตรา 392 ได้ แต่หากเป็นการชู้ชู้โดยการทำร้ายหรือการใช้อาวุธตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2509 นี้แล้ว แม้ผู้เสียหายจะเพียงแต่เกิดความตกใจกลัว ไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ แต่การใช้อาวุธนั้นเป็นการแสดงเจตนาของผู้กระทำว่าต้องการให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้เสียหาย การกระทำความผิดดังกล่าวจึงเป็นการพยายามทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ประกอบกับมาตรา 80 และเป็นความผิดตามมาตรา 392 ด้วย ซึ่งศาลฎีกากลาง

⁵¹ วิทยุ อังประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ, หน้า 163-164.

โทษตามมาตรา 295, 80 อันเป็นบทที่มิโทษหนักกว่า⁵² แต่ถ้าการชู้ชู้ญับเป็นผลให้ชู้ญักชู้เกิด ความตกใจกลัวถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจแล้ว ไม่ว่าจะการชู้ชู้ญับจะกระทำโดยใช้อาวุธ หรือใช้กำลังทำร้าย ก็ถือว่าเป็นความผิดสำเร็จทั้งตามมาตรา 295 และมาตรา 392 ซึ่งเป็น การกระทำความผิดเดียวผิดกฎหมายหลายบท จึงต้องลงโทษตามมาตรา 295 อันเป็นบทที่หนักกว่าเช่นกัน

5.3.3 การใช้กำลังประทุษร้าย

คำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(6) ให้คำนิยามไว้ว่า "ทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วยการใช้แรงกาย ภาหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความรวมถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลที่บุคคล ใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มึนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอัน คล้ายคลึงกัน"

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหลายมาตรา ได้ระบุถึงลักษณะของการ กระทำความผิดโดยใช้คำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" อันได้แก่ ความผิดต่อเจ้าพนักงาน มาตรา 138, 139, ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม มาตรา 190, 191, 197, ความผิดเกี่ยว กับความสงบสุขของประชาชน มาตรา 215, ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276, 279, 283, 284, ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309, ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 337, 339 และความ ผิดฐานบุกรุก ตามมาตรา 365 เป็นต้น

เนื่องจากคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" ในบทบัญญัติดังกล่าว มีความหมาย คล้ายคลึงกับคำว่า "ทำร้าย" ตามมาตรา 295 และคำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ตามมาตรา 391 จึงเป็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่าขอบเขตของความผิดต่าง ๆ ที่มีการใช้กำลังประทุษร้ายนี้ แยกจากการ ทำร้ายหรือใช้กำลังทำร้ายอย่างไร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 5.1.2 ถึงลักษณะของการกระทำความผิดต่อ ร่างกายว่า ความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับความหมายของถ้อยคำทั้งสามนี้ ยังไม่อาจสรุปเป็นที่ยุติ

⁵²ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 บัญญัติว่า

"เมื่อมีการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้ กฎหมายบทที่มิโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด"

โดยได้เสนอความเห็นไว้ว่า ถ้อยคำทั้งสามเป็นลักษณะการทำร้ายที่คล้ายคลึงกัน แต่หากพิจารณาถึงความแตกต่างของการใช้ถ้อยคำแล้วก็อาจเข้าใจได้ว่า คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" มีขอบเขตแคบที่สุด โดยจำกัดเฉพาะการใช้แรงกายภาพเท่านั้น คำว่า "ทำร้าย" นั้น มีขอบเขตกว้างขึ้นโดยหมายถึงลักษณะการทำร้ายตามความเข้าใจโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการใช้กำลังกายภาพหรือใช้อาวุธก็ได้ ส่วนคำว่า "ใช้กำลังประทุษร้าย" นั้น คำนิยามตามมาตรา 1(6) ได้ให้ขอบเขตไว้กว้างที่สุด ซึ่งรวมทั้งการทำร้ายโดยใช้กำลังกายภาพ, การทำร้ายโดยใช้อาวุธ และยังรวมถึงการกระทำบางอย่างซึ่งไม่ใช่การทำร้ายตามที่เข้าใจกันทั่วไป เช่น การใส่ยาทำให้อัมพาต การสะกดจิต เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดที่มีการใช้กำลังประทุษร้ายนั้น โดยลักษณะของการกระทำแล้วอาจจะมีการ "ทำร้าย" หรือ "ใช้กำลังทำร้าย" รวมอยู่ด้วย แต่เนื่องจากบทบัญญัติความผิดเหล่านี้มิได้ต้องการผลที่เกิดจากการกระทำว่าถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่ ดังนั้นในการพิจารณาการกระทำความผิดที่มีการใช้กำลังประทุษร้ายเหล่านั้น จึงไม่ต้องพิจารณาในเรื่องอันตรายแก่กายหรือจิตใจแต่อย่างใด

แต่การกระทำความผิดดังกล่าว อาจเป็นการกระทำความผิดเดียว แต่เป็นความผิดตามกฎหมายหลายบท โดยเป็นความผิดต่อร่างกายด้วยก็ได้ หากผลของการใช้กำลังประทุษร้ายนั้นถึงขนาดที่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิง ตามมาตรา 276 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 276 ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท

พฤติการณ์ของการข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 ไม่ว่าจะโดยการขู่เข็ญโดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยประการอื่นใดก็ตาม ย่อมพิจารณาได้ว่า เป็นการทำร้ายตามมาตรา 295 อีกทั้งผลที่เกิดแก่หญิงที่ถูกข่มขืน ย่อมเห็นได้ว่าเป็นทั้งอันตรายแก่กายและจิตใจของหญิงนั้น โดยเฉพาะในแง่ของจิตใจซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนทั้งจากพฤติการณ์ข่มขืนและยังคงมีจนถึงในการดำเนินชีวิตต่อไป

ด้วยเหตุนี้ การข่มขืนกระทำชำเราหญิงจึงเป็นการกระทำอันเป็นกรรมเดียว แต่เป็นความผิดอาญาทั้งความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และความผิดฐานทำร้าย

ร่างกายจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 แต่ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 บัญญัติว่า

"เมื่อมีการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด"

ดังนั้น การข่มขืนกระทำชำเราซึ่งเป็นการกระทำอันเป็นกรรมเดียว แต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท จึงลงโทษตามความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามมาตรา 276 ซึ่งเป็นบทที่มีโทษหนักกว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295

และนอกจากนั้น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันเป็นความผิดที่ไม่ต้องการผลที่เกิดจากการกระทำ หากครบองค์ประกอบก็จะเป็นความผิดทันที ดังนั้นการลงโทษฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 จึงไม่ต้องพิสูจน์ถึงอันตรายแก่กายหรือจิตใจอันเกิดจากการกระทำนี้แต่อย่างใด

ปัญหาที่น่าพิจารณาอีกประการก็คือ อันตรายแก่กายหรือจิตใจอันเกิดจากความผิดฐานพยายามข่มขืน ดังตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ของประเทศเยอรมันซึ่งสรุปได้ว่า นักศึกษาหญิงอายุ 21 ปี ถูกชายแปลกหน้าพยายามที่จะข่มขืน หลังจากนั้นเธอก็หูหนวก แพทย์ตรวจไม่พบพยาธิสภาพของหูแต่อย่างใด จึงลงความเห็นว่าอาการหูหนวกเกิดเนื่องมาจากจิตใจได้รับความกระทบกระเทือนอย่างแรง⁵³ จะเห็นได้ว่า อาการทางกายคือ หูหนวกมีต้นเหตุมาจาก "อันตรายแก่จิตใจ" ในกรณีดังกล่าว การพยายามข่มขืนถือได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการทำร้ายซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ และหากศาลยอมรับว่าอันตรายแก่จิตใจนั้นรวมถึงอาการทางกายที่มีสาเหตุมาจากจิตใจที่ได้รับอันตราย การกระทำดังกล่าวก็ย่อมเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตใจได้ แต่กรณีดังกล่าวนี้ยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาวางแนววินิจฉัยไว้แต่อย่างใด

จากข้อพิจารณาในข้างต้น ย่อมจะเห็นได้ว่า คำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ในความผิดต่อร่างกายนี้ มีความเกี่ยวข้องกับความผิดอาญาฐานอื่นด้วย ดังนั้น ความเข้าใจในขอบเขตความหมายของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาความผิดต่อร่างกายโดยตรงแล้ว ยังจะช่วยให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 กับความผิดอื่น ๆ ที่มีความใกล้เคียงกัน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

⁵³ วุฑูรย์ อังประพันธ์, นิติเวชสาธก, หน้า 38.

5.4 "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" กับหลักเกณฑ์ที่ว่า "กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน"

จากหลัก ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย (Nulla poena sine lege) ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ความว่า "บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่จะทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย" นั้น นำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ว่า กฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติถึงการกระทำอันเป็นความผิดและโทษของความผิดนั้น ด้วยถ้อยคำที่ความชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญา ดังที่ได้กล่าวในบทที่ 2 แล้ว

หากจะพิจารณาถึงขอบเขตของบทบัญญัติความผิดต่อร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และมาตรา 391 ในแง่ที่ว่า บทกฎหมายดังกล่าวมีความชัดเจนแน่นอนและเป็นหลักประกันในการใช้กฎหมายอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพียงใดนั้น น่าที่จะต้องพิจารณาถึงถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าวที่ว่า "จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" และ "โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" เป็นสำคัญ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ พิจารณาถึงความหมายและขอบเขตของคำว่า "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" ว่ามีความชัดเจนแน่นอนเพียงใดนั่นเอง

คำว่า "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" จะมีความหมายอย่างไร และมีขอบเขตเพียงใดนั้น อาจเป็นการยากที่จะแสวงหาคำตอบในเรื่องนี้ แม้จะได้ศึกษาจากคำอธิบายทางตำราและการให้ความเห็นทั้งในทางกฎหมายและทางการแพทย์ แต่ก็เห็นได้ว่าเป็นเพียงแนวทางการพิจารณาในเบื้องต้นตามทัศนะของแต่ละวิชาชีพ ซึ่งในบางส่วนอาจสอดคล้องต้องกัน แต่ก็มีอีกบางส่วนซึ่งแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจตามทัศนะของวิชาชีพหนึ่งแตกต่างจากทัศนะของอีกวิชาชีพหนึ่ง หรืออาจจะเป็นความเห็นที่แตกต่างกันในวิชาชีพเดียวกันก็ตาม ความเห็นทางกฎหมายและความเห็นทางการแพทย์จึงไม่อาจเป็นข้อสรุปหลักเกณฑ์การพิจารณาว่า อย่างไรเป็นอันตรรายแก่กาย อย่างไรเป็นอันตรรายแก่จิตใจ หรือมิใช่

เมื่อบทกฎหมายมิได้นิยามความหมายของถ้อยคำว่า "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" และเมื่อไม่อาจแสวงหาคำอธิบายที่ชัดเจนในทางวิชาการได้เช่นนี้ การวินิจฉัยถึงลักษณะที่ถือว่าเป็น "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" นั้นจึงเป็นไปตามแนวทางการตีความของผู้พิพากษาในแต่ละคดี โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีนั้น ๆ เป็นเฉพาะกรณีไป

ในเรื่องของ "อันตรายแก่กาย" นั้น แม้อุคคัลลจะเป็นเรื่องที่ยังพิจารณาได้ง่ายกว่า เพราะตามความเข้าใจโดยทั่วไปย่อมหมายถึงอาการบาดเจ็บ ซึ่งปรากฏเป็นบาดแผล หรือแสดงออกด้วยอาการทางกายภาพ ซึ่งอาจเห็นได้ชัดแจ่มกว่า "อันตรายแก่จิตใจ" แต่แท้จริงแล้ว การวินิจฉัยในเรื่อง "อันตรายแก่กาย" นี้ก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อย โดยอาจเริ่มจากปัญหาขั้นเบื้องต้นว่า การเกิดบาดแผลทุกชนิดถือว่าเป็นการเกิดอันตรายแก่กายหรือไม่ แม้ว่าตามทัศนะทางการแพทย์จะถือว่า การตายของเซลล์ของร่างกายเพียงเซลล์เดียว ก็นับว่าเป็นอันตรายแก่กาย การเกิดบาดแผลจากการทำร้าย ไม่ว่าจะเป็นบาดแผลชนิดใด ขนาดใด ไม่ว่าจะเป็เพียงบาดแผลถลอกหรือฟกช้ำเล็กน้อยเพียงใด ย่อมถือว่าเป็นการเกิดอันตรายแก่กายทั้งสิ้น แต่ในเรื่องนี้ตามทัศนะในทางกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เห็นว่า การทำร้ายที่ก่อให้เกิดบาดแผลนั้นอาจจะไม่ถึงขนาดที่เป็น "อันตรายแก่กาย" เสมอไป บาดแผลบางชนิดอาจเห็นได้ว่ามีลักษณะอันถึงขนาดเป็นอันตรายแก่กาย เช่น บาดแผลที่มีการฉีกขาดถึงหนังแท้และมีโลหิตไหล แต่กรณีที่เป็นปัญหาคือ บาดแผลถลอกฟกช้ำหรือเล็กน้อย ซึ่งไม่เป็นที่แน่นอนว่า จะถึงขั้นที่เป็นอันตรายแก่กายหรือไม่

ในการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวนี้ แม้ศาลฎีกาจะได้พยายามวางหลักเกณฑ์ว่าจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำและบาดแผลที่ถูกกระทำ ด้รับว่าการกระทำรุนแรงขนาดไหน และบาดแผลที่ถูกทำร้าย ได้รับนั้นมากน้อยเพียงใดประกอบกัน แต่ก็เป็แนวทางกว้าง ๆ เท่านั้น และการวินิจฉัยของศาลในประเด็นปัญหาดังกล่าวก็คงเป็นไปตามหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4947/2531 ที่ว่า"...จะเป็นอันตรายแก่กายหรือไม่ คงจะต้องเป็นไปตามความรู้สึกหรือมาตรฐานที่วิญญูชนเข้าใจกันโดยทั่วไป...."

อย่างไรก็คือ "ความรู้สึกหรือมาตรฐานที่วิญญูชนเข้าใจกันโดยทั่วไป" นั้นคงจะต้องขึ้นอยู่กับแนวทางการตีความของผู้พิพากษาในแต่ละคดี โดยอาศัยหลักเกณฑ์การพิจารณาข้อเท็จจริงดังกล่าวในข้างต้นเป็นแนวทาง แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงซึ่งต้องพิจารณาประกอบกัน ทั้งในเรื่องลักษณะของบาดแผล ระยะเวลาที่ใช้รักษา ตลอดจนพฤติการณ์แห่งการกระทำ ความรุนแรง อาวุธที่ใช้ หรือข้อเท็จจริงอื่นใดในคดีซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย และผู้พิพากษาในแต่ละคดีก็อาจให้น้ำหนักหรือความสำคัญต่อข้อเท็จจริงเหล่านั้นไม่เท่ากัน จึงทำให้การวินิจฉัยคดีที่มีความใกล้เคียงกันนั้นไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือเป็นการกลับกันอย่างเห็นได้ชัด ดังที่ได้ยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาชั้นวิเคราะห้ในข้อ 4.1.2 และจากความไม่แน่นอนของคำวินิจฉัยในเรื่องนี้ การหาหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานจากคำพิพากษาศาลฎีกาเพื่อกำหนดว่าลักษณะการเกิดบาดแผล เช่น ไรจึงจะถือว่าเป็น

อันตรรายแก่กายหรือจิตใจจึงไม่อาจกระทำได้ และการพิจารณาปัญหา^{๕๔}นั้นก็คงจะต้องขึ้นอยู่กับการตีความของศาลต่อไป

ส่วนในเรื่อง "อันตรรายแก่จิตใจ" นั้น เป็นเรื่องที่พิจารณาได้ยากยิ่งขึ้นเพราะอาการทางจิตใจนั้นเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ประกอบการพิจารณาด้วย นอกจากนี้ คำพิพากษาฎีกา^{๕๕}ที่อาศัยคัมภีร์หลักเกณฑ์การวินิจฉัยในเรื่อง^{๕๖}นี้ไม่มากนัก และมีได้อธิบายแยกแยะปัญหาไว้โดยตรง จนคล้ายว่าปัญหาในเรื่อง "อันตรรายแก่จิตใจ" นี้ ยังไม่ได้รับความสนใจและความคุ้มครองในทางกฎหมายเท่าที่ควร

นอกจากศาลจะต้องพิจารณาว่าพฤติการณ์และผลของการกระทำนั้นถึงขนาดที่เป็น "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" หรือไม่แล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องความแตกต่างของถ้อยคำที่บ่งถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำ ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 295 ใช้คำว่า "ทำร้าย" แต่มาตรา 391 ใช้คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ถ้อยคำทั้งสองก่อให้เกิดแนวความคิดทางกฎหมายที่แตกต่างกันดังกล่าวในข้อ 4.3.1 แล้ว คำว่า "ทำร้าย" นั้นเป็นที่ยอมรับโดยแน่ชัดว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าและย่อมรวมถึงการใช้กำลังทำร้ายด้วย แต่คำว่า "ใช้กำลังทำร้าย" ตามมาตรา 391 จะจำกัดเฉพาะการใช้กำลังกายภาพ โดยต้องไม่มีอาวุธหรือเครื่องมือใด ๆ หรือไม่นั้น ความเห็นในเรื่องนี้ยังไม่เป็นที่ยุติ และยังนำไปสู่ปัญหาข้อกฎหมายในอีกประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ หากถือว่าคำว่า "ทำร้าย" และ "ใช้กำลังทำร้าย" มีความหมายแตกต่างกันแล้ว จะมีผลให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 และความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายร่างกายตามมาตรา 391 เป็นความผิดที่แยกต่างหากจากกันเนื่องจากองค์ประกอบด้านการกระทำต่างกัน หรือไม่ และปัญหาในประเด็นนี้ยังเชื่อมโยงกับหลักการรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากผลธรรมชาติของการกระทำ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 63 ซึ่งความเห็นของนักกฎหมายยังแตกต่างกันอยู่ในประเด็นที่ว่า ความผิดตามมาตรา 295 ถือว่าเป็นความผิดที่ต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดตามมาตรา 391 หรือไม่^{๕๔} และการเกิด "อันตรรายแก่กายหรือจิตใจ" จะต้องเป็นผลที่ตามธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นได้จากการทำร้ายหรือใช้กำลังทำร้ายหรือไม่

^{๕๔}โปรดดู จิตติ ตังศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1980. และคณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 61.

แม้ว่าในด้านความเห็นทางกฎหมายยังไม่อาจจะชี้ชัดได้ว่า คำว่า "ทำร้าย" และ "ใช้กำลังทำร้าย" นี้จะถือเป็นขอบเขตในการแบ่งความผิดตามมาตรา 295 และความผิดตามมาตรา 391 ออกจากกันหรือไม่ และไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินประเด็นนี้ไว้โดยตรง แต่หากพิจารณาจากแนววินิจฉัยของศาลแล้วจะพบว่า ศาลถือเอาพฤติการณ์ของการทำร้ายโดยใช้กำลังกายภาพหรือโดยใช้อาวุธ มาพิจารณาประกอบการวินิจฉัยว่าบาดแผลที่เกิดจากการทำร้ายนั้นถึงขั้นที่เป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือไม่ โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดขึ้นเป็นบาดแผลเล็กน้อยหรือเป็นบาดแผลซึ่งมีความเห็นแย้งกันว่าถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายหรือไม่แล้ว หากบาดแผลนั้นเกิดจากการทำร้ายโดยใช้อาวุธร้ายแรง เช่น ปืน มีไฟเพียงแต่ใช้กำลังกายภาพ ศาลฎีกาก็เคยตัดสินว่าเป็นการทำร้ายถึงขั้นเป็นอันตรายแก่กายโดยคำนึงถึงพฤติการณ์ที่ใช้อาวุธนั้น แต่ทั้งนี้ การที่ศาลจะนำประเด็นความแตกต่างกันของถ้อยคำมาเป็นหลักเกณฑ์ประกอบการวินิจฉัยแยกแยะความผิดสองมาตราหรือไม่ และจะให้นำหลักในประเด็นการใช้อาวุธหรือไม่ เพียงใด ก็ย่อมขึ้นอยู่กับความเห็นของศาลในแต่ละคดีอยู่นั่นเอง

บทบัญญัติความผิดมาตรา 295 และมาตรา 391 นี้ เป็นปัญหาที่คาดว่าจะขัดกับหลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย ในข้อที่ว่า "กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน" หรือไม่⁵⁵ ทั้งนี้เพราะการแสวงหาความหมายและขอบเขตของคำว่า "อันตรายแก่กายหรือจิตใจ" ทั้งจากคำอธิบายทางตำรากฎหมายและคำอธิบายทางการแพทย์ อาจเป็นได้เพียงแนวทางพิจารณาเบื้องต้น แต่ก็ไม่อาจให้ความหมายและขอบเขตที่ชัดเจนในเรื่องนี้ได้ อีกทั้งอาจมีใช้แนวทางอื่นเป็นที่ยอมรับในการวินิจฉัยของศาล แต่ในขณะเดียวกัน การศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ไม่สามารถให้ความกระจ่างชัดในเรื่องนี้ เนื่องจากแนววินิจฉัยในแต่ละคดีมีความไม่แน่นอนจนไม่อาจสรุปหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานใด ๆ ได้

แม้โดยหลักการที่ว่า การพิจารณาคดีของศาลจะถูกผูกมัดให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย แต่การที่ผู้พิพากษาจะถูกผูกมัดโดยกฎหมายได้เพียงใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับความชัดเจนแน่นอนของบทกฎหมายเป็นสำคัญ แต่เมื่อถ้อยคำตามบทบัญญัติมาตรา 295 และ 391 มีความไม่แน่ชัดจนไม่อาจกำหนดขอบเขตของความผิดได้เช่นนี้แล้ว จะกล่าวได้อย่างไรว่าการพิจารณาของศาลจะ

⁵⁵ คณิต ญ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 63 และ 65.

ยังคงผูกมัดอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และหากจะยังคงปล่อยให้การวินิจฉัยถือยาคำตามบทกฎหมายอื่นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงข้อจำกัดและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งเกี่ยวกับการตีความของผู้พิพากษาในแต่ละคดี ซึ่งมีความแตกต่างกัน นอกจากบทกฎหมายนั้นจะไม่อาจเป็นหลักประกันได้ว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนภายในขอบเขตเท่าใด และไม่อาจยังประโยชน์ในเรื่องการคุ้มครองความปลอดภัยทางร่างกายของบุคคล ได้สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาแล้ว โยทางตรงกันข้ามบทกฎหมายที่ไม่ชัดเจนแน่นอนเช่นนี้ อาจกลายเป็นเครื่องมือในการทำลายสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในรูปของการใช้กฎหมายโดยเลือกปฏิบัติ และนั่นย่อมเป็นการขัดต่อหลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมายในข้อที่ว่า "กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน" อย่างแน่แท้

5.5 บทบัญญัติความผิดฐานทำร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 กับหลักเกณฑ์ที่ว่า
"กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน"

มาตรา 297 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี

อันตรายสาหัส^๕ คือ

1. ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียมานประสาท
2. เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์
3. เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้ว หรืออวัยวะอื่นใด
4. หน้่าเสียโฉมอย่างติดตัว
5. แ่่งลูก
6. จิตพิการอย่างติดตัว
7. ทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต
8. ทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกิดกว่ายี่สิบวันหรือจนประกอบกรณียกิจ

ตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

อย่างไรจึงจะถือว่าผลที่ได้รับจากการทำร้ายร่างกายถึงขั้นที่เป็น "อันตรายสาหัส" นั้น บทบัญญัติมาตรา 297 ได้จำกัดลักษณะของ "อันตรายสาหัส" ไว้ตั้งที่ระบุในอนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (8) จึงทำให้การพิจารณาในประเด็นนี้กระทำได้ดีชัดเจนกว่าที่จะพิจารณาตีความเฉพาะคำว่า "อันตรายสาหัส" แต่ถึงอย่างนั้น ถ้อยคำที่บัญญัติในบางอนุมาตรา ก็ยังมีความคลุมเครือไม่แน่ชัด อันได้แก่ถ้อยคำที่ว่า "หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว" ตามอนุมาตรา(4) และ "ทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน" ตามอนุมาตรา(8)

5.5.1 ข้อพิจารณาอนุมาตรา (4) หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว

คำว่า "หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว" นี้ เดิมกฎหมายลักษณะอาญาใช้คำว่า "รูปร่างหน้าเสียโฉม" ซึ่งหมายความว่า ต้องถึงขนาดเสียรูปร่างและทำให้หมดงาม ดังที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11/2453 ได้วางหลักในเรื่องรูปร่างหน้าเสียโฉมไว้ว่า

(1) ในเรื่องบาดแผลถึงรูปร่างหน้าเสียโฉมนั้น บางทีคนธรรมดาสามัญอาจรู้ได้ไม่จำเป็นต้องอาศัยวิชาแพทย์เสมอไป แต่ต้องให้ถนัดชัดแท้

(2) บาดแผลจะต้องทำให้รูปร่างหน้าเสียโฉมและติดตัวด้วย

(3) ถ้าแม้ว่าขณะที่ผู้ถูกทำร้ายมาเบิกความเป็นพยาน แผลยังไม่หาย ถ้ามีแพทย์ที่มีความสามารถยืนยันได้ว่าแผลชนิดนั้นถึงรูปร่างหน้าเสียโฉมติดตัวได้จริงแล้ว ศาลก็อาจวางบทลงโทษฐานทำร้ายร่างกายสาหัสได้

แต่ต่อมาหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ได้ผ่อนคลายลง โดยวินิจฉัยว่า "รูปร่างหน้าเสียโฉม" นั้น หมายความว่าถึง เสียความงามแห่งใบหน้าจนน่าเกลียด แต่ไม่ต้องถึงขนาดหน้าเปลี่ยนรูปหรือผิดรูป⁵⁶ ซึ่งต่อมาในการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ก็ได้ให้ความเห็นชอบในหลักเกณฑ์ที่ผ่อนคลายลงนี้ โดยในที่ประชุมมีการยกตัวอย่างกรณีเอาหน้ากรวดสาดหน้าจน

⁵⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 139/2456, 769/2477, 1012/2480, 275/2484 และ 549/2488.

ใบหน้าดำหมดความงาม แต่ไม่เสียรูปหน้า กรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่า มิใช่ "รูปหน้าเสียโฉม" แต่อย่างใด ที่ประชุมจึงตกลงให้แก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น⁵⁷

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 (4) ใช้คำว่า "หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว" หมายความว่า มีลักษณะที่ไม่อาจหายได้ บาดแผลอย่างไรถึงขนาดที่หน้าเสียโฉมอย่างติดตัวหรือไม่เป็นปัญหาข้อกฎหมายซึ่งศาลวินิจฉัยจากข้อเท็จจริงตามความเห็นของวิญญูชน จึงมีบางเรื่องที่จะอาจจะไม่ลงรอยกัน โดยเฉพาะกรณีบาดแผลที่มีลักษณะกำลังจะถือว่าหน้าเสียโฉมความงามหรือไม่ ศาลคงต้องวิเคราะห์จากขนาดของบาดแผล ตำแหน่งของบาดแผลบนใบหน้า ความเด่นชัดที่เห็นได้ในระยะใกล้ไกลอย่างไร และสีของบาดแผล เช่น ถูกไฟ น้ำร้อน หรือกรด ก็มีความสำคัญต่อการพิจารณาด้วย⁵⁸ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

หญิงถูกทำร้าย มีบาดแผลที่หน้าผากซ้ายถึงใต้หัวคิ้วข้างซ้ายยาว 4 เซนติเมตร กว้าง 8 เซนติเมตร ลึก 8 เซนติเมตร แผลหายสนิทแล้วมีแผลเป็น มองเห็นแผลเป็นถนัดในระยะ 5 วา วินิจฉัยว่าเป็นแผลเป็นติดตัวชนิดที่ไม่ทำให้รูปหน้าเสียโฉม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1663/2494)

บาดแผลถูกฟันจากตั้งจมูกผ่านใต้ตาซ้ายถึงโหนกแก้ม ยาว 9 เซนติเมตร ปลายหนึ่งกว้าง 2 เซนติเมตร อีกปลายหนึ่งกว้าง 1/2 เซนติเมตร ระยะห่างกัน 6 วา มองเห็นชัด วินิจฉัยว่าเป็นแผลที่ทำให้รูปหน้าเสียโฉม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1295/2496)

บาดแผลบริเวณเหนือคิ้วขวา 2 แผล แผลหนึ่งใหญ่ยาว 1 นิ้วลึกถึงกระดูก กระโหลกศีรษะยุบและทะลุถึงเยื่อหุ้มสมอง อีกแผลหนึ่งเล็กยาว 1/2 นิ้ว ลึกไม่ถึงกระดูกศีรษะ แพทย์ผู้รักษาเบิกความว่าผลของการเอ็กซเรย์ปรากฏว่ากระดูกหน้าผากของกระดูกศีรษะยุบเข้าไป ซึ่งเป็นการแสดงถึงลักษณะและสภาพของบาดแผลให้ศาลวินิจฉัยได้แล้วว่า บาดแผลนี้จะทำให้ผู้เสียหายถึงหน้าเสียโฉมติดตัวเพราะกระดูกศีรษะตอนหน้าผากจะเป็นรอยยุบยุบเข้าไป คดีเป็นอันนิ่งได้ว่า ผู้เสียหายถูกทำร้ายได้รับอันตรายสาหัส (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 351/2508)

⁵⁷โปรดดู รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 309/168/2485.

⁵⁸จิตติ ติงศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2007-2012.

รอยแผลเป็นตั้งแต่มุมข้างซ้ายยาวผาดตั้งมุมไปจนถึงหัวตาขวา ลงมาใต้ตาขวายาว 3.5 เซนติเมตร จากรมุมถึงหัวตาขวาวัดโดยตรง ไม่รวมความโค้งของมุม ยาว 6 เซนติเมตร กว้าง 0.1 เซนติเมตร ศาลมอดูแผลเป็นดังกล่าว ในระยะ 4 เมตร มองเห็นแผลเป็นเป็นรอยขีดจาง ๆ ระยะประมาณ 2 เมตรจึงมองเห็นแผลเป็นเป็นรอยขีดชัดเจน ลักษณะของแผลเป็นเป็นเพียงรอยขีดไม่มากนัก ยังไม่ถึงกับทำให้หน้าเสียโฉม (คำพิพากษาฎีกาที่ 598/2510)

บาดแผลถูกคมมีด หายแล้วเป็นแผลเป็นจากใต้ใบหูก่อนล่างผาดข้างแก้มลงไปถึงคอขวา 16 เซนติเมตร เป็นสันนูนกว้าง 1/2 เซนติเมตร สูง 1/2 เซนติเมตร เห็นได้ชัดในระยะ 5 เมตร เป็นบาดแผลทำให้รูปหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2197/2519)

ผู้เสียหายมีบาดแผลฉีกขาดบนใบหน้าหลายแห่ง ต้องเย็บตามคว่ำเปลือกตาบนและแก้ม เมื่อหายแล้วจะมีแผลเป็นติดใบหน้ามองเห็นได้ชัดเจนในระยะ 15 เมตร ถือได้ว่าหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว อันเป็นอันตรายสาหัสแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 3088/2527)

จำเลยทำร้ายโจทก์บาดเจ็บ มีบาดแผลที่หางคิ้วซ้ายยาวประมาณ 4.5 เซนติเมตรเย็บไว้ 12 เข็ม แพทย์ผู้ตรวจรักษาประมาณว่าเมื่อหายแล้วจะเป็นแผลเป็นมองเห็นได้ในระยะ 6 เมตร แต่แผลเป็นนั้นอาจจะจางลงได้ และปรากฏจากภาพถ่ายว่า แผลที่คิ้วซ้ายเป็นเพียงรอยขีดไม่ชัดเจนเท่าใดนัก จึงยังไม่ถึงกับทำให้หน้าเสียโฉมอย่างติดตัวตามมาตรา 297 (4) (คำพิพากษาฎีกาที่ 78-79/2532)

ใบหูเป็นส่วนหนึ่งของใบหน้าประกอบรูปหน้าให้งาม เมื่อใบหูขาดไปถึง 1 ใน 3 ย่อมจะทำให้รูปหน้าเสียความงามอันเป็นการเสียโฉมอย่างติดตัว แม้ผู้เสียหายจะรักษาตัวไม่เกิน 14 วัน ผู้เสียหายก็ได้รับอันตรายสาหัสแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 754/2532)

นอกจากคำพิพากษาฎีกาเหล่านี้แล้วยังมีคดีทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้หน้าเสียโฉมอย่างติดตัวตามมาตรา 297 (4) นี้ก็หลายเรื่องที่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลฎีกา ซึ่งในบางคดีได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการทำความเห็นและคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา โดยมีประเด็นที่เป็นปัญหาว่า ลักษณะบาดแผลที่ผู้ถูกทำร้ายได้รับนั้นถึงขนาดที่เรียกว่า "หน้าเสียโฉม

อย่างติดตัว" หรือ ไม่ ดังจะเห็นได้จากคำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการที่ 74/2531⁵⁹ ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า ผู้ต้องหาได้ใช้ใบเลี้ยงหน้าผู้กล่าวหา 1 ที่ ถูกบริเวณก้นทางด้านขวาของผู้กล่าวหาได้รับบาดเจ็บนั้น

พนักงานสอบสวนมีความเห็นสิ่งฟ้องผู้ต้องหาฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น โดยเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายถึงสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297(4)

พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหา โดยเหตุผลว่าบาดแผลของผู้กล่าวหาไม่น่าเกลียด ไม่ถึงกับทำให้หน้าเสียโฉม การกระทำของผู้ต้องหาเป็นเพียงความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295

อธิบดีกรมตำรวจมีความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ โดยเหตุผลว่าบาดแผลของผู้กล่าวหาอยู่บริเวณใบหน้า เป็นบาดแผลที่ติดตัวไปตลอดชีวิต เห็นได้อย่างชัดเจนในระยะ 3 เมตร ถือว่าเป็นการทำให้เสียความงามแห่งใบหน้าจนน่าเกลียด เรียกได้ว่าหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว

อธิบดีกรมอัยการพิจารณาเห็นว่า บาดแผลที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายนั้นเมื่อบาดแผลหายแล้วเป็นรอยเล็ก ๆ เป็นทางยาวเห็นปากได้ โทนก็เข้มขึ้น ไปถึงก้นหูแม้จะมองเห็นในระยะห่างประมาณ 3 เมตร แต่ไม่ทำให้รูปหน้าเสียรูปทรงจนถึงหน้าเสียโฉมอย่างติดตัวแต่ประการใด จึงชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายสาหัส

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาและคำชี้ขาดความเห็นแย้งที่ได้กล่าวมาแล้วย่อมเห็นได้ว่า การพิจารณาปัญหาเรื่องหน้าเสียโฉมอย่างติดตัวนี้ แม้จะได้อาศัยหลักเกณฑ์ที่จะต้องพิจารณารั้วถึงขนาดและตำแหน่งของบาดแผล และระยะใกล้ไกลที่สามารถมองเห็นบาดแผลได้ชัดเจน แต่ก็ เป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ ประกอบการพิจารณา แต่มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า คำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการที่ 74/2531 ให้เหตุผลของการสั่งไม่ฟ้องว่าบาดแผลนั้นไม่ทำให้รูปหน้าเสียรูปทรงจนถึงหน้าเสียโฉม จะเห็นได้ว่าคำชี้ขาดดังกล่าวเป็นการวินิจฉัยตามถ้อยคำของบทบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่ใช้คำว่า "รูปหน้าเสียโฉม" ซึ่งไม่ตรงกับความ

⁵⁹"คำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการ" อัยการนิเทศ เล่ม 52 ฉบับที่ 1,

หมายของถ้อยคำตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 297(4) ที่ใช้อธิบายในปัจจุบัน^{๕๐}

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ย่อมเห็นได้ว่า การวินิจฉัยปัญหาเรื่องหน้าเสียโฉมอย่างติดตัวนี้ย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาในแต่ละคดี โดยไม่อาจกำหนดเกณฑ์การตัดสินที่แน่นอนได้ จึงมีโอกาที่การใช้ดุลพินิจของศาลจะไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในแต่ละคดี

นอกจากนี้แล้ว การพิจารณาปัญหาหน้าที่จะต้องคำนึงถึงเพศ วัย และอาชีพของผู้เสียหายประกอบด้วย เช่น บางแผลที่มีขนาดและตำแหน่งเดียวกัน หากเกิดกับผู้ชายอาจไม่ถึงขนาดเสียโฉม แต่หากเกิดกับผู้หญิงอาจถือว่าหน้าเสียโฉมได้ โดยเฉพาะสำหรับบุคคลในอาชีพนักแสดง บาดแผลขนาดเล็กที่เห็นได้ชัดเฉพาะในระยะใกล้ซึ่งสำหรับบุคคลทั่วไปอาจไม่ถึงเสียโฉม แต่ถ้าเกิดขึ้นกับนักแสดงอาจถือว่าเสียโฉมได้ เพราะโดยอาชีพจะทำให้เห็นใบหน้าได้ชัดจากการถ่ายภาพในระยะใกล้^{๕๑} และด้วยประเด็นข้อเท็จจริงซึ่งต้องพิจารณาเพิ่มมากขึ้น ผู้พิพากษา

5.5.2 ข้อพิจารณาอนุมาตรา (8) ทพผลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุพพลภาพเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

ทพผลภาพ คือการเสื่อมเสียทางกายหรือจิตใจผิดไปจากภาวะปกติ ส่วนการ

^{๕๐}ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297(4) "หน้าเสียโฉมอย่างติดตัวนี้ อาจพิจารณาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมันซึ่งใช้คำว่า "permanently disfigured" หมายถึงรูปหน้าเสียโฉมอย่างติดตัว ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127.

โปรดดู The American Series of Foreign Penal Code, The German Penal Code. (section 224), pp. 117-118.

^{๕๑}วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ หน้า 152.

ในแต่ละคดีจึงอาจให้ความสำคัญกับประเด็นการพิจารณาไม่เท่ากัน โอกาสที่แนวคำวินิจฉัยจะแตกต่างกันจึงมีได้มากยิ่งขึ้น

ป่วยเจ็บ เป็นผลที่เกิดแก่กายหรือจิตใจที่ต้องรักษาพยาบาลแก้ไข เพื่อให้กลับสู่ภาวะปกติ⁶² และ
 อาการทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บอันจะถือเป็น "อันตรายสาหัส" ตามอนุมาตรา³นี้จะต้องประกอบด้วย
 อาการทุกขเวทนาเกิน 20 วัน กรณีหนึ่งหรือ การประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่า 20 วัน
 อีกกรณีหนึ่ง อย่างไรก็ตาม "อาการทุกขเวทนา" นั้น กฎหมายมิได้ให้ความหมายไว้ จึงขึ้นอยู่กับ
 ดุลินิจของศาลในการตีความ โดยพิจารณาจากความหนักเบาของอาการป่วยเจ็บนั้น ส่วนกรณี
 ประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้นี้ถ้อยคำตามบทบัญญัติมิได้จำกัดเฉพาะการประกอบอาชีพตามกฎหมาย
 ลักษณะอาญา ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษากฎีกาดังต่อไปนี้

ถูกรถชน ศีรษะกระแทกกับฐานซีเมนต์และโดนเสาไฟฟ้าอย่างแรงจนกระเทือน
 ถึงสมอง ทำให้เรียนและอ่านหนังสือไม่ได้ตลอด 21 วัน และตลอดเวลาสองเดือนเศษแล้วก็ยัง
 เรียนหนังสือไม่ได้ตามปกติ โดยดูหนังสือเกินชั่วโมงก็จะปวดศีรษะ ดังนี้ฟังได้ว่าถึงทุพพลภาพมี
 อาการประกอบด้วยทุกขเวทนามากล้าเกินกว่า 20 วัน (คำพิพากษากฎีกาที่ 513/2500)

ถูกนั้นศีรษะ 1 ที่ ถูกแทงหลัง 1 ที่ ต้องรักษาต้องอยู่โรงพยาบาล 15 วัน
 หมอให้กลับบ้านและให้ไปโรงพยาบาลทุก 3 วัน เพราะประสาทยังไม่ปกติ ไปโรงพยาบาลอีก
 3 ครั้ง แล้วขอยามารักษาที่บ้าน เพียงเท่านั้นไม่ปรากฏอาการใดที่จะถือเป็นทุกขเวทนาเกิน 20
 วัน ยังไม่เป็นอันตรายสาหัส (คำพิพากษากฎีกาที่ 617/2503)

ฟ้องว่าผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส กระดูกปลายแขนซ้ายหักและทุพพลภาพ
 ป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่า 20 วัน อันเนื่องมาจากความประมาทของจำเลย ขอให้
 ลงโทษจำเลยตามมาตรา 300⁶³ ศาลฎีกาเห็นว่า เพราะผู้เสียหายทำการรักษาไม่ถูกวิธีจึงหายช้า
 และเห็นว่าลำพังแขนหักยังไม่เป็นอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 ตามฟ้องโจทก์ยกเหตุเฉพาะใน
 ข้อทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่า 20 วันเท่านั้น มิได้ฟ้องถึงข้อประกอบ

⁶² จิตติ ติงศักดิ์ย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3,
 หน้า 2014-2015.

⁶³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 บัญญัติว่า

"ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัสต้อง
 ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

กรณีนี้จึงตามปกติไม่ได้มาด้วย แม้รายงานชั้นสูตราบาดแผลระบุว่าต้องรักษาประมาณ 30 วัน
หายก็ตาม แต่โจทก์มิได้นำสืบให้ปรากฏว่าผู้เสียหายต้องทรมานหรือป่วยเจ็บด้วยทุกขเวทนาเกิน
เกิน 20 วันอย่างไร จึงลงโทษจำเลยตามมาตรา 300 ไม่ได้ ศาลลงโทษจำเลยตามมาตรา
390^{๘๔} เท่านั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1059/2507)

ผู้เสียหายถูกทำร้ายแล้ว 3 วันจึงเข้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาลอีก 20 วัน
เมื่อนับรวมวันที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายจนออกจากโรงพยาบาลจึงเป็นเวลา 23 วัน ดังนี้ย่อมฟังได้ว่า
ผู้เสียหายถูกทำร้าย ได้รับอันตรายแก่กายจนประกอบกรณีนี้จึงตามปกติไม่ได้เกินกว่า 20 วัน จำเลย
มีความผิดตามมาตรา 297 (8) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1265/2510)

ผู้เสียหายถูกทำร้ายกระโหลกศีรษะร้าว ต้องใช้เวลารักษาประมาณหนึ่งปีครึ่ง
กระดูกจึงจะเชื่อมติดกัน ได้และแข็งแรงพอ มีอาการปวดศีรษะในระยะ 1 เดือนแรก ไม่สามารถ
นั่งขายของได้ตามปกติ ดังนี้ถือได้ว่า ผู้เสียหายรับอันตรายสาหัสตามมาตรา 297(8) (คำพิพากษา
ฎีกาที่ 2066/2514)

จำเลยใช้เท้าเตะผู้เสียหาย ซึ่งโครงสร้างขาข้อที่ 7 และข้อที่ 8 หัก แพทย์ลง
ความเห็นว่ารักษาประมาณ 40 วันหาย ทางโรงพยาบาลจ่ายยาให้ผู้เสียหายไปโดยไม่ได้ให้การรักษา
ตัวที่โรงพยาบาล ทั้งไม่ได้ความว่าผู้เสียหายรักษาตัวที่บ้านในวันจึงหายเป็นปกติ และไม่สามารถ
ประกอบกรณีนี้จึงตามปกติได้เพียงใด จึงยังถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส (คำพิพากษา
ฎีกาที่ 1908/2520)

ผู้เสียหายถูกจำเลยตีที่ข้อโครงซี่โครงซี่ซี่ เกิดเหตุแล้ว 7-8 วัน ก็ไปทำงานตาม
ปกติ ภายหลังเกิดเหตุ 17 วัน ได้ไปหาแพทย์ เอ็กซเรย์แล้วพบว่ากระดูกซี่โครงซี่ซี่ซี่ซี่ 2 ซี่
แพทย์จ่ายยาให้ไปรับประทานที่บ้าน มิได้รับตัวไว้รักษาในโรงพยาบาล โดยแพทย์มีความเห็นว่า
จะต้องรักษาเกินกว่า 21 วัน จึงจะหาย ดังนี้ยังถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายทรมานหรือป่วยเจ็บด้วย
อาการทุกขเวทนาเกินกว่า 20 วันหรือจนประกอบกรณีนี้จึงตามปกติไม่ได้เกินกว่า 20 วัน ตาม

^{๘๔} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 บัญญัติว่า

"ผู้ใดกระทำให้โดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตราย แก่การ
หรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ"

ความหมายในมาตรา 297(8) จำเลยคงมีความผิดตามมาตรา 295 เท่านั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 3862/2528)

ผู้เสียหายถูกฟันกระโหลกศีรษะแตก เป็นแนวยาว 5 เซนติเมตร แพทย์ลงความเห็นว่ารักษานานกว่า 21 วันหาย แต่ได้ความว่าผู้เสียหายรับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาล 6-7 วัน แล้วถูกส่งตัวไปสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก 9 วัน จึงกลับบ้าน ไม่ปรากฏว่าหลังจากออกจากโรงพยาบาลแล้วต้องไปรักษาที่ใดหรือไม่ แสดงว่ารักษาไม่เกิน 20 วัน จึงถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายได้รับอันตรายถึงสาหัสตามมาตรา 297 (คำพิพากษาฎีกาที่ 4955/2528)

แม้โจทก์ร่วมจะถูกชกทำร้ายที่บริเวณใบหน้าเป็นรอยฟกช้ำและตั้งจมูกหัก แต่โจทก์ร่วมก็ยังสามารไปไหนมา ไท้และ ไปทำธุระอย่างอื่นได้ แม้แพทย์ที่ตรวจบาดแผลจะลงความเห็นว่ายใช้เวลารักษาบาดแผลประมาณ 30 วัน ก็เป็นความเห็นเกี่ยวกับการรักษาบาดแผลให้หายเป็นปกติเท่านั้น บาดแผลของโจทก์ร่วมยังไม่ถึงขนาดเป็นการป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาหรือทำให้โจทก์ร่วมไม่สามารถประกอบกรณียกิจตามปกติได้เกินกว่า 20 วัน อันจะเป็นเรื่องอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 (8) จึงมีความผิดเพียงฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 (คำพิพากษาฎีกาที่ 957/2532)

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ข้อสำคัญของอาการทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บอันจะถือว่าเป็นอันตรายสาหัสขึ้นอยู่กับว่า อาการทุกขเวทนาหรือการประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เป็นระยะเวลาเกินกว่า 20 วันหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ศาลมักจะพิจารณาจากความเห็นของแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผล จึงเป็นปัญหาที่พำพิจารณาว่า การให้ความเห็นของแพทย์เกี่ยวกับผู้ป่วยคดีในเรื่องระยะเวลาที่ใช้รักษาเกินครบจนถึงวันที่รักษาจนหายสนิท ไม่มีพยานวิสัยหลงเหลืออยู่เลยหรืออย่างไร ในประการนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ มีความเห็นจากถ้อยคำตามบทบัญญัติมาตรา (8) นี้ การที่แพทย์จะลงความเห็นว่ายอาการทุพพลภาพหรือทุกขเวทนาประกอบด้วยเหตุดังกล่าวใช้เวลารักษากี่วันจึงจะหายนั้น ควรประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ⁶⁵

⁶⁵ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ, หน้า 158-159.

(1) การหายนั้น ผู้ป่วยจะไม่มีอาการทุกขเวทนาหรือเจ็บป่วยเหลืออยู่ แต่พยาธิสภาพอาจยังมีอยู่ก็ได้ เช่น แผลถลอกเป็นสะเก็ด แม้การหายจึงไม่เรียบร้อยตามพยาธิวิทยา แต่ผู้ป่วยไม่มีอาการทุกขเวทนาเหลืออยู่ ก็ควรจะถือว่าหายได้

(2) การหายนั้น ผู้ป่วยประกอบกรณีศึกษาตามปกติได้หรือยัง หมายถึงทำงานตามปกติในชีวิตประจำวันได้หรือยัง แม้ว่าในบางกรณีจะไม่มีอาการเจ็บป่วยหรือทุกขเวทนาเหลืออยู่ แต่ยังไม่ประกอบกรณีศึกษาตามปกติไม่ได้ก็ยังไม่ควรถือว่าหาย เช่นกรณีที่ผู้ป่วยยังเข้าเพื่อคอยไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย แม้จะไม่มีอาการเจ็บป่วยหรือทุกขเวทนามีน่าจะขัดข้องต่อการทำงานในชีวิตประจำวัน จึงยังไม่ควรถือว่าหาย แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี เพราะบางครั้งอาการกระดูกร้าอาจไม่ทำให้เกิดอาการอะไรก็ได้ ดังจะเห็นตัวอย่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1059/2507, 1908/2520, 3862/2528 และ 4955/2528 คำพิพากษาศาลฎีกาทั้ง 4 ฉบับล้วนเป็นกรณีที่กระดูกหักหรือร้าว ซึ่งต้องใช้เวลาที่กระดูกจะเชื่อมติดกันเกินกว่า 20 วันทั้งสิ้น แต่ศาลก็วินิจฉัยว่าไม่เป็นอันตรายสาหัส ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อเท็จจริงในคดีไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับความทุกขเวทนาหรือประกอบกรณีศึกษาตามปกติไม่ได้อย่างไร

นอกจากนี้แล้ว ยังมีกรณีที่ผู้เสียหายมักจะอ้างกับแพทย์ว่ายังมีอาการปวดศีรษะ ปวดท้อง เจ็บหลัง หรือขัดยอก เพื่อแสดงว่าอาการบาดเจ็บยังไม่หายหรือยังทำงานไม่ได้กรณีเช่นนี้ แพทย์จะต้องพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะอาการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอาการที่ตรวจไม่ได้จึงควรที่จะต้องพิจารณาว่า อาการเหล่านี้สัมพันธ์กับพยาธิสภาพที่มีอยู่หรือไม่ ถ้าพิจารณาได้ว่า อาการต่าง ๆ เหล่านี้ไม่น่าจะรบกวนการทำงานของผู้เสียหายแล้ว ก็ไม่ควรนำมาพิจารณาให้ความเห็นเพิ่มจำนวนวันที่ต้องรักษาแต่อย่างใด

กรณีดังกล่าวจะเห็นตัวอย่างได้ชัดเจนจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 96/2512 ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า จำเลยใช้ไม้คานตีผู้เสียหายหลายที่ ถูกบริเวณข้อศอกและแขนซ้ายและที่หน้าผากเป็นบาดแผลหลายแห่ง ปรากฏผลการตรวจชันสูตรบาดแผลของแพทย์ฟ้องกว่า ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ คือ (1) หน้าผาก แผลยาวประมาณ 3 เซนติเมตรครึ่ง (2) ข้อศอกซ้ายผิวที่งอกยาวประมาณ 1 เซนติเมตรครึ่ง 2 แห่ง (3) เนื้อข้อศอกซ้ายแผลยาวประมาณ 1 เซนติเมตรครึ่ง (4) ผลเอ็กซเรย์กระดูกแขนซ้ายและข้อศอกซ้ายปรากฏว่าไม่หัก บาดแผลดังกล่าวเกิดขึ้นโดยของแข็ง แพทย์ให้ความเห็นว่ารักษาประมาณ 12 วัน โจทก์ฎีกาว่า หลังเกิดเหตุ 22 วัน ผู้เสียหายยังมีรอยห้อเลือดที่แขนและกล้ามเนื้อแขนแข็งบ้าง ทำให้ขัดข้องต่อการพิมพ์ พิมพ์

ได้ช้าลง เหลือความเร็วเพียง 40 เปอร์เซ็นต์ของที่มีอยู่เดิม และโดยที่ผู้เสียหายมีอาชีพรับจ้าง
พิมพ์ดีด เมื่อผู้เสียหายพิมพ์ได้ช้าลงย่อมถือได้ว่าผู้เสียหายประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่า
20 วัน

ศาลฎีกาได้พิจารณาแล้วเห็นว่า พันตำรวจโทปริญญา แพทย์ผู้ตรวจชั้นสูตร
บาดแผลผู้เสียหายในวันเกิดเหตุ และพันตำรวจเอกสมสวาท แพทย์ผู้ตรวจผู้เสียหายหลังจาก
เกิดเหตุ 22 วัน เบิกความต่อกันยืนยันว่า ที่ได้ให้ความเห็นไว้ในรายงานการตรวจชั้นสูตรบาด
แผลว่า บาดแผลของผู้เสียหายรักษาประมาณ 12 วันหายนั้นถูกต้องแล้ว กล่าวคือ ถ้าผู้บาดเจ็บ
รักษาโดยถูกต้องตามหลักวิชาแพทย์ก็จะหายภายในกำหนดนั้น ส่วนที่ผู้เสียหายมีรอยเลือดคั่งและ
กล้ามเนื้อแขนข้างซ้ายหลังจาก 20 วันแล้วนั้น ก็คงได้รับความจากพันตำรวจเอกสมสวาทว่า เพียงแต่
ทำให้ความสะดวกในการใช้แขนลดน้อยลงเท่านั้น หาได้ทำให้ผู้บาดเจ็บต้องรับการทรมานแต่อย่าง
ใดไม่ ตามคำของพันตำรวจโทปริญญาว่า อาการเลือดคั่งนี้จะหายไปเองโดยปฏิริยาของร่างกาย
และไม่เกิดอันตราย ตามคำแพทย์ดังกล่าวนี้จึงยังไม่พอฟังได้ว่า ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กาย
ถึงบาดเจ็บสาหัสตั้งฟ้อง

ที่โจทก์ฎีกาว่า ผู้เสียหายมีอาชีพเป็นคนพิมพ์ดีดบดทละครทางวิทยุและโทรทัศน์
บาดแผลของผู้เสียหายชั่วคราว พิมพ์ดีดบดทละครอันเป็นอาชีพปกติไม่ได้เกินกว่า 20 วันนั้น ศาลฎีกา
เห็นว่า พันตำรวจเอกสมสวาท พยานโจทก์เบิกความว่าอาการห้อเลือดที่แขนและกล้ามเนื้อที่แขน
ผู้เสียหายข้างซ้ายนี้ เพียงทำให้ขัดข้องต่อการใช้แขนให้สะดวกลดน้อยลง เช่น ทำให้พิมพ์ดีดช้า
ลงบ้าง เหลือความเร็วเพียง 40 เปอร์เซ็นต์ของอัตราความเร็วที่เคยพิมพ์อยู่เท่านั้น หาใช่ว่า
จะประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เสียเลยทีเดียวไม่ ทั้งเมื่อพิจารณาถึงว่าพันตำรวจเอกสมสวาท
รับว่าตนพิมพ์ดีดไม่เป็น ฉะนั้นคำเบิกความที่ว่าผู้เสียหายจะพิมพ์ดีดช้าลงเหลือความเร็วเพียง 40
เปอร์เซ็นต์ของอัตราความเร็วปกตินั้น จึงเป็นเพียงความคาดคะเนไม่อาจรับฟังเป็นหลักฐาณน
นอนได้ พฤติการณ์ดังกล่าวมา ศาลฎีกาเห็นว่าหลักฐานพยานโจทก์ยังไม่พอจะฟังว่า บาดแผลของ
ผู้เสียหายเป็นอันตรายแก่กายถึงบาดเจ็บสาหัสตั้งฟ้อง

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ศาลฎีกาตัดสินประเด็นที่หลังเกิดเหตุ 22 วัน ผู้เสีย
หายยังคงพิมพ์ดีดได้ช้ากว่าปกตินี้ว่าไม่เป็นอันตรายสาหัส เพราะ "หาใช่ว่าจะประกอบกรณียกิจ
ตามปกติไม่ได้เสียเลยทีเดียวไม่" ซึ่งอาจทำให้เข้าใจว่า อันตรายสาหัสตามมาตรา 297(8)
จะต้องเป็นกรณีทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้ โดยสิ้นเชิงเป็นเวลาเกิน

20 วัน หากว่ายังสามารถประกอบกรณียกิจได้บ้างแล้วจะไม่เข้าลักษณะที่เป็นอันตรายสาหัสแต่อย่างใด แต่ศาลฎีกาก็มิได้วินิจฉัยโดยชัดเจนเช่นนั้นเสียทีเดียว เพราะในตอนท้ายได้กล่าวว่า เพราะอัตราการทำงานที่ช้าลงนั้นเป็นเพียงการคาดคะเน จึงไม่พอที่จะรับฟังว่าเป็นอันตรายสาหัส

การป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาหรือการประกอบกรณียกิจไม่ได้ตามอนุมาตรา (8) นี้ อาจเกิดจากความผิดปกติทางจิตได้ด้วย ซึ่งกรณีนี้อาจมีความใกล้เคียงกับลักษณะของอันตรายสาหัสตามอนุมาตรา(6) ซึ่งใช้คำว่า "จิตพิการอย่างติดตัว" (permanent insanity) ความผิดปกติทางจิตหรืออันตรายแก่จิตใจถึงระดับไหนจึงจะถือว่าเป็นจิตพิการอย่างติดตัวนี้ กฎหมายมิได้นิยามไว้ คำว่า "พิการ" หมายความว่าใช้การตามปกติไม่ได้ จิตพิการจึงอาจเป็นอาการวิกลจริตหรือเพี้ยนแต่จิตนั้นเพื่อน ไม่สมประกอบ จะมีความรู้สึกผิดชอบเป็นครั้งคราวหรือไม่ก็ได้ ย่อมแล้วแต่ศาลจะใช้ดุลพินิจวินิจฉัย โดยอาศัยระดับความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไป⁶⁶ แต่หากจะพิจารณาจากคำว่า "โรคจิต" ตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลก ซึ่งให้ความหมายว่า "เป็นภาวะที่มีการสูญเสียหน้าที่การทำงานของจิตใจถึงระดับที่ทำให้เสียความสามารถหยั่งรู้ตนเอง ความสามารถที่จะสนองความต้องการที่จำเป็นในการดำรงชีพหรือความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบของความเป็นจริง"⁶⁷ แล้วจะเห็นได้ว่า การเป็นโรคจิตนั้นจะสูญเสียหน้าที่การทำงานของจิตใจ จนเสียความสามารถในการที่จะสนองความต้องการที่จำเป็นในการดำรงชีพ จึงย่อมจะประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้ ฉะนั้นหากการทำร้ายก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจถึงขั้นเป็นโรคจิตเป็นระยะเวลาเกินกว่า 20 วันแล้ว แม้จะมีได้พินิจเรื่องอาการจิตพิการอย่างติดตัวตามอนุมาตรา (6) ก็อาจเป็นอันตรายสาหัสตามอนุมาตรา (8) ได้ด้วย แต่จะต้องกล่าวอ้างในเรื่องอาการทุกขเวทนาหรือการที่ไม่สามารถประกอบกรณียกิจตามปกติได้ด้วย ซึ่งในประเด็นนี้จะกลับไปขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ในการวินิจฉัยดังกล่าวในข้างต้น

⁶⁶ จิตติ ดิงศภิกย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 1983-1984.

⁶⁷ วัชรีย์ อึ้งประพันธ์, นิติเวชศาสตร์ ฉบับกฎหมายกับเวชปฏิบัติ, หน้า 165.

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว ย่อมเห็นได้ถึงปัญหาบางประการอันเกิดจากบทบัญญัติ
อนุมาตรา ๓ ทั้งในเรื่องอาการทุกขเวทนาซึ่งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในการพิจารณาโดยไม่มีเกณฑ์
ความหนักเบาที่จะยึดถือเป็นเกณฑ์การพิจารณาได้ และลักษณะอาการที่จะถือว่าเป็นประกอบกรณียก
ตามปกติไม่ได้เห็น ก็ไม่เห็นที่แน่นอนว่า มีขอบเขตเพียงไหน ต้องเป็นการประกอบกรณียก
โดยสิ้นเชิงตลอดระยะเวลาเกินกว่า 20 วัน หรือเพียงแต่ความสามารถในการทำงานลดลงถึง
ระดับหนึ่งซึ่งมากพอสมควรก็ถือว่าเป็นอันตรายสาหัสได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพิจารณาผลของการทำร้ายอันจะถือว่าเป็นอันตรายสาหัส
ตามมาตรา 297 อนุมาตรา (4) และอนุมาตรา (8) นี้ ต่างก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่ชัด
เจนของถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่ง ดร. คณิต ฅ นคร ได้ให้ข้อสังเกตในเรื่องนี้ไว้ว่า บท
บัญญัติมาตรา 297 อนุมาตรา (4) และอนุมาตรา (8) นี้ จะขัดกับหลักไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย
ในข้อที่ว่ากฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัด เจมแน่นอนหรือไม่ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวมีผลให้ความ
รับผิดชอบทางอาญาในบางกรณีแขวนอยู่กับความรู้ลึกของผู้ใช้กฎหมาย^{๘๘} และหากเป็นเช่นนั้นแล้ว
การแสวงหาหลักประกันในการใช้กฎหมายดังกล่าวก็คงจะเป็นไปได้ยาก และย่อมจะนำไปสู่
ความไม่เป็นธรรมในการใช้กฎหมายอันมีสาเหตุเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนแน่นอนของถ้อยคำใน
บทกฎหมายนั่นเอง

^{๘๘} คณิต ฅ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 65-67.